

Trendpaper KV 2012

Januari 2013

Uitgave : Team Kennis en Verkenning
Naam : Jaap Barink
Telefoonnummer : (0570) 693369
Mail : j.barink@deventer.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Algemeen: agendaoverstijgende trends en signalen	5
1. Ruimtelijk	9
2. Wijk- en dorpsvernieuwing	13
3. Jeugd	17
4. Sociaal	21
5. Veiligheid	26
6. Duurzaamheid	33
7. Economische en culturele innovatie	37
8. Interactiviteit en partnerschap	41
9. Publieke dienstverlening	44
10. Kwestie van Kiezen	46

Inleiding

Het team Kennis en Verkenning (KV) heeft als opdracht om op basis van eigen onderzoeken, beschikbare gegevens en externe data trends en signalen in de samenleving te signaleren. Hiermee dragen wij bij aan de onderbouwing en toetsing van de beleidsvoorbereiding en besluitvorming voor het uitzetten van de strategische koers van Deventer op de (middel)lange termijn. In februari van dit jaar hebben wij voor de strategische conferentie verschillende trends en signalen gebundeld in een Trendpaper KV.

Voor de actualisering van de Middellange termijn Beleidsagenda was het gewenst om de eerste uitgave van de paper te verversen. Dit heeft geresulteerd in deze tweede editie van het Trendpaper KV, waarin de inhoud van afgelopen februari is aangevuld met nieuwe trends en signalen en recentere cijfers.

De opzet van de trendpaper is licht gewijzigd in vergelijking met de eerste editie. Nog steeds is de indeling van de Beleidsagenda leidend voor de indeling van de paper en worden per agenda landelijke en lokale zaken gesignaleerd. De indeling van de Beleidsagenda is aangevuld met het extra onderdeel Veiligheid. De trends en signalen per agenda worden deze keer niet gecategoriseerd onder door KV benoemde kopjes. Er is nu, waar dat mogelijk was, gekozen voor de daartoe geëigende kopjes die in de Beleidsagenda per agenda staan vermeld, voorafgegaan door een kopje 'algemeen' en eventueel aanvullende kopjes. Elke hoofdstuk kent een getrapte indeling, te weten:

- Trends en signalen;
- Feiten en cijfers Deventer;
- Betekenis trends en signalen voor Deventer.

De agenda's uit de Beleidsagenda worden voorafgegaan door een hoofdstuk met agendaoverstijgende trends en signalen

Voor de Trends en signalen is geput uit de wekelijkse signaleringen van team KV. Voor de wekelijkse signaleringen wordt gebruik gemaakt van bronnen als Ministeries, provincie Overijssel, Binnenlands Bestuur, Nicis, landelijke dagbladen en de Stentor. Daarnaast is gebruik gemaakt van publicaties van onder meer het Raad Openbaar Bestuur, Sociaal-Cultureel Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving, Centraal Bureau voor de Statistiek, Politie IJsselland en Politie Oost-Nederland en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Algemeen: agendaoverstijgende trends en signalen

Trends en signalen

Algemeen

- Het vertrouwen in de Nederlandse overheid is het afgelopen jaar sterk afgenomen. Het vertrouwen onder hoger opgeleiden daalde van 75 naar 59 procent. Vooral onder ouderen is er een groeiend wantrouwen tegenover de overheid.
- Het politieke landschap raakt steeds meer verdeeld (zetels verdeeld over meerdere partijen) en politieke activiteit verschuift naar het internet.
- Steeds meer liberalisering van de markten, overheid en burger worden dienstverlener en consument. Er is een trend naar meer voorzichtigheid bij liberalisering.
- Trend van particulier initiatief naar overheid naar markt naar (verbanden van) burgers. Niet alleen bezuinigen en compacte overheid. Ook de constatering dat maatschappelijke organisaties en ondernemingen te veel losgeraakt zijn van de mensen voor wie zij hun publieke taken uitvoeren. Maar zeker ook erkenning dat de overheid het niet alleen kan en inbreng vanuit de samenleving nodig heeft.
- Terugtrekkende overheid. Ambtenaren zijn vooral procesbegeleiders, politici geven daadwerkelijk ruimte aan (verbanden van) burgers en durven los te laten. Overheid ondersteunt en faciliteert. Overheid blijft vangnet indien nodig.

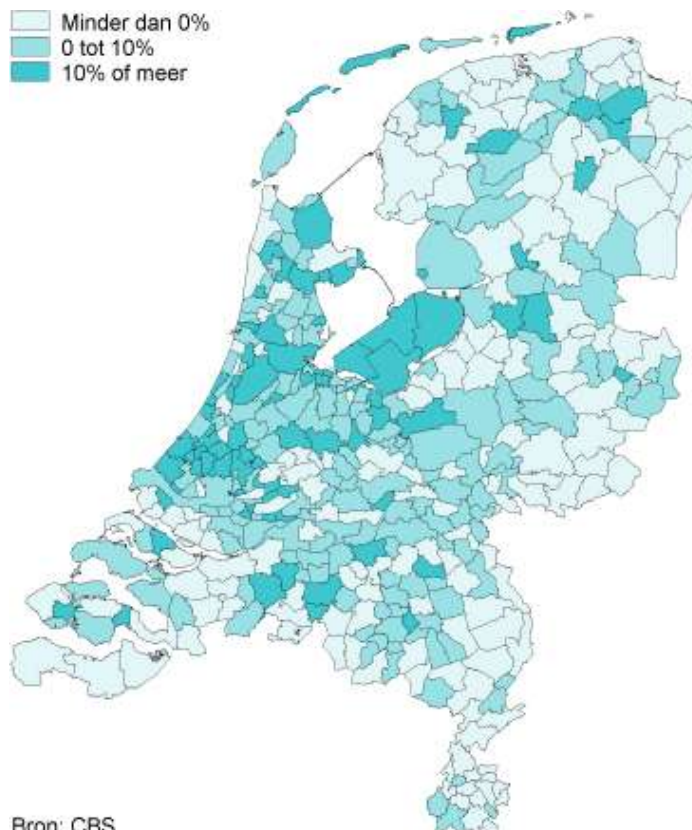
Financieel

- Er blijft druk op de overheidsfinanciën. Deze zijn uit evenwicht door hogere uitgaven en minder inkomsten als gevolg van de crisis. Economische schade bij te grote besparingen. Structurele druk door vergrijzing, oplopende zorgkosten, teruglopen aardgasbaten, toenemende kosten waterkering.
- Het kabinet ziet af van het schrappen van het btw-compensatiefonds, maar handhaaft de bezuiniging van ruim een half miljard euro die de afschaffing zou opleveren. Dat bedrag wordt nu gekort op het provincie- en gemeentefonds. Met de Wet Hof (Houdbare overheidsfinanciën) komt het kabinet de decentrale overheden tegemoet door meer ruimte te bieden voor tekorten. Het kabinet wil met de wet realiseren dat decentrale overheden evenredig bijdragen aan de Europese afspraken over het bereiken van evenwicht op de rijksbegroting.
- Het kabinet houdt voet bij stuk waar het gaat om het verplicht schatkistbankieren voor provincies, gemeenten en waterschappen. Zo wordt het voor hen mogelijk om uit te lenen aan andere overheden en zo een beter rendement te halen dan bij de schatkist. Bovendien hoeven provincies, gemeenten en waterschappen niet te schatkistbankieren als ze maximaal 0,75 procent van hun begrotingstotaal aan overtollige middelen hebben. Onder de 250.000 euro hoeven brute overtollige middelen niet bij het rijk te worden gestald. Komt het bedrag echter boven de 2,5 miljoen euro uit, dan moet het bij het rijk worden aangehouden.

Demografie

- In de periode 1980-2010 nam de Nederlandse bevolking toe van 14,1 miljoen naar 16,6 miljoen inwoners, een groei van 16 procent. De jaarlijkse groei vertoont vrij sterke schommelingen, vooral onder invloed van de snel veranderende immigratiecijfers, maar lijkt op langere termijn minder groot te worden door stijging van de sterfte en de emigratie. De bevolkingsgroei vindt vooral in de steden plaats, de groei van de grote steden gaat voort.
- Jaarlijks worden er in Nederland tussen de 170.000 en 210.000 kinderen geboren. In tijden van hoogconjunctuur ligt de vruchtbaarheid hoger dan tijdens economische stagnatie. Jaarlijks overlijden in Nederland zo'n 140.000 mensen. Dit aantal steeg tot 2002 gestaag als gevolg van de toename van het aantal ouderen, maar daalt sindsdien enigszins door de toename van de levensverwachting.
- Het aantal immigranten dat Nederland binnenkomt fluctueert vrij sterk van jaar tot jaar, grofweg tussen de 60.000 en de 150.000. Een duidelijke achterliggende factor is de economische ontwikkeling: de immigratie is hoger in tijden van hoogconjunctuur en lager in tijden van economische terugval. Het aantal emigranten heeft jarenlang geschommeld tussen 60.000 en 90.000 per jaar, maar is na 2000 gestegen tot een voorlopig hoogtepunt van 130.000 in 2006.
- Het aantal huishoudens in Nederland is tussen 1980 en 2010 met 50 procent gegroeid, ruim het dubbele van de bevolkingsgroei. De huishoudensverdunding die al eerder was ingezet, heeft flink doorgezet en is een belangrijkere oorzaak voor de groei van het aantal huishoudens dan de bevolkingsgroei. Een belangrijke sociaal-culturele factor is de trend van individualisering: het aandeel eenpersoonshuishoudens is de afgelopen decennia sterk toegenomen.
- Als gevolg van ontwikkelingen in geboorte, sterfte en migratiecijfers verandert ook de bevolkingssamenstelling naar leeftijd. De laatste jaren stijgt het aandeel 65-plussers gestaag: tussen 1980 en 2010 is het aandeel gegroeid van ruim 11 procent naar ruim 15 procent. De stijging van de gemiddelde levensverwachting versterkt de vergrijzing. De bevolking in de leeftijd van 15-65 jaar, de potentiële beroepsbevolking, neemt af. Het valt te voorzien dat deze daling in de toekomst sterker door zal zetten naarmate de cohorten 65-jarigen ieder jaar groter worden, terwijl de cohorten 15-jarigen steeds kleiner worden.
- In 2011 was de levensverwachting van een 65-jarige man 18,3 jaar. Zijn vooruitzichten zijn beter dan dertig jaar geleden. Een man die 65 was in 1981 had namelijk nog een levensverwachting van 14,3 jaar. Voor vrouwen van 65 nam de levensverwachting minder hard toe, van 18,9 resterende jaren in 1981 naar 21,3 in 2011. Zij worden dus gemiddeld nog wel steeds ouder dan mannen.
- In de meest recente landelijke bevolkingsprognose voor de periode tot 2060 zijn de veronderstellingen voor de korte termijn geactualiseerd. De bevolkingsprognose is het uitgangspunt voor de lange termijn veronderstellingen. Op de korte termijn zal het migratiesaldo naar verwachting met 3 duizend mensen per jaar lager liggen dan in de voorgaande bevolkingsprognose. Het geboorteoverschot ligt op de korte termijn weliswaar iets hoger dan in de prognose van 2010, maar per saldo zal de bevolking tot 2020 minder sterk groeien dan in de bevolkingsprognose werd verwacht. De maximale bevolkingsomvang wordt evenals in de voorgaande prognose naar verwachting in 2040 bereikt en zal dan 17,8 miljoen mensen bedragen.
- Meer dan de helft van de gemeenten ziet, volgens de bevolkingsprognose tot 2040, zijn inwonertal toenemen. Voor geheel Nederland wordt tot 2040 een bevolkingstoename verwacht van meer dan 1 miljoen inwoners. Dit is, een stijging van bijna 7 procent. Volgens deze bevolkingsprognose laat 57 procent van alle Nederlandse gemeenten een bevolkingstoename zien. Toch is deze toename niet voor alle gemeenten gelijk. In 9 gemeenten, 2 procent van het totale aantal, is sprake van 0 procent groei. Voor 40 procent van de gemeenten wordt een bevolkingsafname verwacht.
- In Nederland neemt tot 2040 het aantal 65-plussers toe van 2,7 naar 4,6 miljoen. Alle gemeenten zien tot 2040 het aantal 65-plussers toenemen. Op regionaal niveau neemt vooral in de Randstad, Flevoland, Oostelijk Noord-Brabant en West-Friesland het aandeel 65-plussers fors toe.

Bevolkingsgroei per gemeente in percentage, 2012-2040

- Bevolkingsgroei is niet meer vanzelfsprekend. In enkele gemeenten in de regio is er nu, of op korte termijn, al sprake van krimp. De bevolkingskrimp betekent voor veel gemeenten een omslag in het denken, na vele decennia gegroeid te zijn.

Sociaal-economisch

- Tussen 1980 en 2011 is het totale aantal werkzame personen met meer dan 46 procent toegenomen. Dit komt voornamelijk door de toename van het aantal vrouwen in het arbeidsproces. Groeide de mannelijke werkzame bevolking met 18%, het aantal vrouwen met een baan verdubbelde in deze periode ruim. Bij een minder sterk gegroeide potentiële beroepsbevolking is dit gerealiseerd door een forse groei van de arbeidsparticipatie. De banengroei in de afgelopen decennia was niet voor alle sectoren even hoog. Er waren conjuncturele schommelingen, met voor alle sectoren een duidelijke dip in 2004-2005. In de hele periode is sprake van krimp in de landbouw en per saldo ook in de nijverheid/industrie. De sectoren die de meeste groei gekend hebben zijn de financiële en zakelijke dienstverlening en de zorg en overheid (vooral vanaf 2000). In 2012 was er in vrijwel alle sectoren een krimp van de werkgelegenheid, het sterkst in de industrie, bouw en het openbaar bestuur.
- In december 2012 waren er 571 duizend werklozen. Het percentage mensen dat een baan zoekt is onder 55-plussers het hoogst (11%).
- De uitzendbranche zal vanaf 2013 weer groeien is de verwachting. De zorgsector blijft volgens het UWV de banenmotor van de Nederlandse economie.
- Het aantal banen zal in de jaren 2014-2017 met gemiddeld 53.000 per jaar stijgen. Het aantal vacatures zal, na jaren van stagnatie, groeien van 811.000 in 2013 tot gemiddeld 942.000 in de jaren erna.
- In 2012 zijn uitzonderlijk veel bedrijven en instellingen failliet gegaan. In vergelijking met 2011 is het aantal faillissementen in de eerste helft van 2012 met twintig procent toegenomen.

- De Nederlandse webwinkels hebben nauwelijks last van de economische crisis. Het aantal aankopen via internet steeg in de eerste helft van 2012 met 15 procent vergeleken met dezelfde periode het jaar ervoor; dat betekende een omzetgroei van 9 procent.
- Er is een toenemende leegstand van winkels en kantoren.
- Er komen steeds meer zzp'ers die deels vanuit huis werken, maar waarvan ook een aanzienlijk deel op zoek is naar kleinschalige bedrijfsruimte. Functionele relaties tussen bedrijven veranderen sterk, netwerken tussen hen worden steeds belangrijker en concepten als 'het nieuwe werken' winnen aan populariteit.

ICT

- Ook de overheid verhuist naar de cloud. Het uitbesteden van computercapaciteit en serverruimte via internet wordt steeds professioneler en goedkoper en online kantoorsoftware wordt volwassen. In de VS hebben al meerdere overheidsorganisaties de overstap naar de cloud gemaakt.
- De tablet (iPad, etc.) is aantrekkelijk als gadget, maar wordt ook gezien als de oplossing voor de papierberg die bestuurlijk Nederland is. Gemeenteraden, besturen en MT's schakelen voltallig over, ofwel extern via Dropbox, ofwel via een eigengemaakte app. In Deventer beschikken gemeenteraad, college, directeuren en adjunct-directeuren over een I-pad, waarmee zij papierloos kunnen werken. Raadsstukken worden uitsluitend nog digitaal verzonden.

P&O/Het Nieuwe Werken

- De zelfstandig ondernemende ambtenaar breekt door. Gesteund door een online marktplaats voor overheidspersoneel kunnen ambtenaren gemakkelijker aan de slag bij andere overheidsorganisaties. De zoa, zzp'er of serious ambtenaar zorgt voor een flexibilisering van de interne arbeidsmarkt.
- Het Nieuwe Werken heeft overheden aan het denken gezet over leiderschap. Leiderschapskwaliteiten zijn ook steeds lager in de organisatie nodig, bij elke ambtenaar die zijn rol in dat speelveld moet vervullen. Meer thuiswerken is een ontwikkeling die onontkoombaar lijkt, maar niet iedereen is enthousiast. Binnen de gemeente Deventer zijn we volop bezig om Het Nieuwe Werken nader vorm te geven vooral met het oog op de nieuwbouw. Hierbij wordt met name ingezoomd op andere manieren van werken, naast digitale faciliteiten, werken aan een omslag (cultuur) en huisvesting. Een andere manier van werken omvat eveneens thuiswerken, maar ook gebruik maken van een deelstoel bij andere organisaties. Uiteindelijk zullen vrijwel alle medewerkers bij de ingebruikneming van de nieuwbouw één of meer dagen per week op een andere plaats dan het gemeentehuis werken.
- In welke overheidslaag ook, overal stijgt het aandeel 50-plussers in de organisatie met stip. Lang lijkt het niet meer te duren, of zeker de helft van alle ambtenaren behoort tot die categorie. Waar het aantal 50-plussers verhoudingsgewijs toeneemt, daalt de instroom van jongeren in de publieke sector omgekeerd evenredig. Die ontwikkeling is terug te zien over de hele linie. In Deventer wordt per team gewerkt aan strategische personeelsplanning om kwaliteit en behoefte aan personeel goed op elkaar af te stemmen. In Deventer is 41,8% van het personeelsbestand 50 jaar of ouder, 12,2 % is jonger dan 35 jaar. Hiermee zitten we iets lager dan de landelijke trend.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- De veranderende overheid: de snel veranderende samenleving en de complexere maatschappelijke vraagstukken (vergrijzing, teruglopende financiële middelen, decentralisatie, economische crisis, mondialisering/regionale samenwerking, individualisering, de mondige burger, informatietechnologie etc.) vraagt steeds meer om een flexibeler en intelligentere overheid. Deventer stuurt in haar gemeentelijke organisatie gericht op het vergroten van de flexibiliteit en slagkracht met programma's als Dubbelslag en de HR-strategie. Ook de nieuwe huisvesting, ICT-visie en het project HNW dragen hieraan bij.

1. Ruimtelijk

Trends en signalen

Algemeen

- Het systeem van ruimtelijke ontwikkeling gaat uit van groei, terwijl economische en demografische scenario's en prognoses voor de komende decennia een heel ander beeld laten zien. Groei op het gebied van bevolking, werkgelegenheid en mobiliteit is allerm minst zeker.

Wonen

- De woningvoorraad in ons land is tussen 1980 en 2010 met 51 procent toegenomen, een toename die iets hoger is dan de toename van het aantal huishoudens. Het woningtekort in ons land is daarmee licht afgenomen, al blijven er nog altijd meer huishoudens dan woningen.
- Van de 7,2 miljoen woningen in Nederland stonden er op 1 januari 2011 driehonderdduizend leeg. Dat is 4,2% van de woningen.
- De afgelopen jaren heeft Nederland te maken gehad met dalende woningprijzen, een stagnerende nieuwbouwproductie, een afnemende verhuismobiliteit, afnemende verkooptransacties en oplopende betalingsrisico's voor huiseigenaren. Door de mondiale kredietcrisis zijn ook de institutionele actoren op de woningmarkt, waaronder woningcorporaties, projectontwikkelaars, gemeenten en banken, voorzichtiger geworden.
- De woningmarkt zit op slot. Dat is slecht voor de economie en werkt belemmerend voor mensen die willen kopen, huren of verhuizen. De verkoop is in 2012 flink gedaald. Over heel 2012 registreerde het Kadaster 117.261 verkochte woningen. Dit is een daling van 2,9% ten opzichte van 2011 (120.739).
- Bij de bouw van nieuwe woningen moet rekening worden gehouden met de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens.
- De huizenprijzen zijn in het afgelopen jaar gedaald. Verkochte bestaande koopwoningen waren in september 2012 7,9% goedkoper dan in september 2011. Dat is nagenoeg dezelfde prijsdaling als in de twee voorgaande maanden. Toen waren de huizenprijzen 8,0% lager dan in dezelfde maand een jaar eerder. De gemiddelde WOZ-waarde van woningen lag op 1 januari 2012 op 232.000 euro, ruim 2 procent lager dan een jaar eerder. Het is het tweede jaar op rij dat de gemiddelde WOZ-waarde is gedaald. Inmiddels is de gemiddelde WOZ-waarde terug op het niveau van 2008.

- Andere belangrijke trend in de woningmarkt is de veranderde verhouding huur/koopwoningen in de totale voorraad: van 40 procent koop in 1980 naar 58 procent in 2010.
- In de huursector is de positie van corporaties dominant geworden (van 63 procent naar 75 procent van het aantal huurwoningen in bezit). Woningcorporaties teren in op hun vermogen. Hun kasstromen krimpen op middellange termijn. Daardoor zijn ze genoodzaakt door te gaan met de verkoop van woningen.
- In de periode 1990-2012 bepleitte de overheid meer zeggenschap voor de woonconsument, vooral over woonkwaliteit. Dit kreeg vorm in een vereenvoudigd welstandstoezicht, in een marktgerichte verdeling van woonruimte en in particulier opdrachtgeverschap. Om het eigenwoningbezit te bevorderen, werden wisselende argumenten aangedragen: zeggenschap over de woning, verantwoordelijkheid voor de buurt en de opbouw van vermogen voor pensioen en zorg.
- Het 'scheef wonen' van huurders werd eerst bestreden door stringente woningtoewijzing. Na 2000 werden keuzevrijheid en inkomensmenging binnen buurten belangrijker geacht dan de kosten van scheef wonende huurders. De laatste jaren staat kostenbeheersing opnieuw voorop. Inkomensafhankelijke huurverhogingen en een reductie van de hypotheekrenteaftrek staan in het regeerakkoord.

Werken

- De ruimtelijk-economische invulling van steden is snel aan het veranderen. De gemiddelde omvang van bedrijven (aantal medewerkers) wordt kleiner, waardoor ook de vraag naar bedrijfsruimte verandert.
- Toonaangevende winkelformules zetten de komende jaren in op schaalvergroting: grotere winkels in de grootste steden. De grootste binnensteden hebben de sterkste positie in de regionale winkelstructuur en voorzien consumenten in hun behoefte aan sfeer en beleving. Grote modeformules blijven de A1-hoofdwinkelstraat opzoeken en zetten hierbij in op optimalisatie van bestaande winkels en locaties. De voorkeur gaat uit naar samenvoeging of vergroting van winkels op de beste plek. Ook winkelformules in andere niet-dagelijkse winkelbranches, zoals speelgoed, sport en elektronica, zetten in op grote winkels in grote steden, maar nemen door het meer doelgerichte consumentenbezoek ook genoegen met een iets lagere standplaatskwaliteit.
- Middelgrote centra zijn minder in trek. Winkelformules in mode of andere niet-dagelijkse winkelbranches zijn, in tegenstelling tot een aantal jaar geleden, minder gericht op expansie. Fysieke winkels blijven dit decennium de basis voor winkelformules. Internet wordt gezien als aanvulling op de winkelvestiging. Een integrale benadering voor de online en offline winkelstrategie ontbreekt vaak.

Bereikbaarheid

- De mobiliteit is de laatste decennia gestaag toegenomen; het aantal personenkilometers met ongeveer 40 procent. Autokilometers en treinkilometers zijn het sterkst toegenomen. De gemiddelde autobezetting neemt af: gemiddeld gaan er steeds minder passagiers mee. Van alle vervoerswijzen vertoont de trein de sterkste stijging.
- De groei van het aantal personenkilometers sinds 1985 kan voor ongeveer 40 procent worden verklaard door de bevolkingstoename. De overige 60 procent is te herleiden tot een grotere mobiliteit per persoon.
- Naar motief gerekend is vooral het woon-werkverkeer sterk toegenomen, met meer dan 80 procent. Deze toename wordt maar deels verklaard door de groei van de actieve beroepsbevolking; daarnaast is de gemiddelde woon-werkafstand toegenomen. Dit komt mede doordat het aantal banen en de bevolkingsomvang in de steden sterker zijn gegroeid dan daarbuiten. Ook de mobiliteit door andere motieven, zoals winkelen en onderwijs, is sterk toegenomen. Daarbij lijkt het zakelijk verkeer achter te blijven.
- Na drie jaar van daling van de hoeveelheid verkeer op provinciale wegen in Overijssel is het verkeer in 2011 voor het eerst weer licht toegenomen, met 0,3 %. Toch is het aantal files in Overijssel in dat jaar sterk verminderd.

- Jongeren rijden steeds minder auto. Door de opkomst van internet en de toenemende verstedelijking verliest de auto zijn aantrekkingskracht op met name jonge mannen. Het totaal aantal kilometers dat Nederlandse automobilisten afleggen neemt nog wel licht toe. Die stijging komt geheel op het conto van 40-plussers.

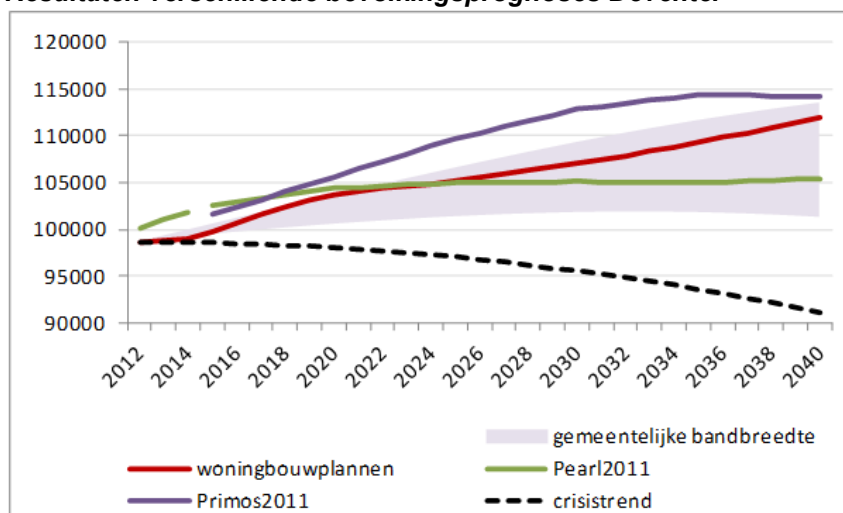
Natuur, landschap, plattelandontwikkeling

- De economische recessie heeft in het algemeen op de korte termijn een gunstig effect op de kwaliteit van het milieu en de natuur, en op de ruimtedruk en de congestie, doordat er minder wordt geproduceerd en geconsumeerd.
- De kwaliteit van het oppervlaktewater is sinds de jaren zeventig aanzienlijk verbeterd, zowel chemisch (nutriënten, bestrijdingsmiddelen) als ecologisch. De zoetwatervoorziening is in normale en in droge jaren op orde: de meeste gebruikers kunnen van voldoende water worden voorzien. Ook wateroverlast, zwemwater en drinkwater zijn goed geregeld.
- Naar verwachting zal in 2030 zo'n tachtig procent van de huidige boerenstand zijn verdwenen. Ook op het platteland werken tegenwoordig meer personen in het toerisme en de recreatie dan in de landbouw. Veel mensen, vaak gepensioneerd, zijn de laatste jaren vanuit de stad het platteland in getrokken om te ontspannen en te wonen. Deze trend zet de komende jaren door, naast een afname van de bevolking in veel landelijke streken. Samen met andere autonome ontwikkelingen van het platteland verandert het buitengebied zo van karakter.
- Nichebedrijven vormen de voorbode van een nieuwe plattelandseconomie. Cottage industries worden ze genoemd: gespecialiseerde kleine bedrijven, die ondanks hun perifere ligging zijn aangesloten op 'de grote wereld', doordat ze locatieafhankelijke producten en diensten aanbieden.

Feiten en cijfers Deventer

- Volgens de meeste recente prognoses groeit de bevolking in Deventer naar meer dan 100.000 inwoners. In de meeste varianten laat de bevolking nog een groei zien in de komende jaren. Worden de ontwikkelingen van de laatste twee jaren doorgezet naar de toekomst dan kan er echter sprake zijn van een bevolkingskrimp in Deventer.

Resultaten verschillende bevolkingsprognoses Deventer

- Er is in Deventer de laatste jaren sprake van een positieve natuurlijke aanwas (geboorteoverschot 2001-2010: 400 per jaar) en een overwegend positief migratiesaldo (2001-2010: 460 per jaar). Dit zorgt ervoor dat de bevolking de afgelopen 10 jaren met bijna 1% per jaar is gegroeid. Bij deze groei hoort een netto toename van de woningvoorraad van 375 per jaar (525 toevoegingen minus 150 sloop).

- Groei bevolking Deventer 1980-2010 van 64.500 naar 98.500 (groei van 53%). Bijna de helft van de groei komt voor rekening van gemeentelijke herindelingen. Groei Deventer 1980-2010 exclusief gemeentelijke herindelingen: 28%.
- In 2012 is het bevolkingsaantal van Deventer echter gedaald: -106 t.o.v. 2011.
- Jaarlijks worden in Deventer: ruim 1.200 kinderen geboren en overlijden er ruim 800 mensen. Jaarlijks vestigen zich ruim 4.800 personen in Deventer, en vertrekken er bijna 4.400.
- Per 1 januari 2012 bedraagt de woningvoorraad in Deventer 41.932 woningen. Doordat er meer woningen door sloop aan de voorraad werden onttrokken dan er door nieuwbouw bijkwamen, is het aantal woningen in Deventer in 2012 met 238 afgenomen. In 2011 was de voorraad nog met 257 toegenomen.
- In Deventer was begin 2012 4,6% van de woningen niet bewoond.
- De gemeente Deventer en de provincie Overijssel maken nieuwe afspraken over wonen voor de periode tot 2015. Tot 2015 voegt Deventer 1250 woningen toe, dat is 1000 minder dan in 2010 met de provincie is afgesproken. Vanwege de veranderde vraag op de woningmarkt en verwachtingen over de bevolkingsontwikkeling, worden de in 2010 gemaakte afspraken tussen Overijsselse gemeenten en de provincie bijgesteld. In de nieuwe afspraken ligt de focus op renovatie, kwaliteit en duurzaamheid.
- 57% van de woningen in Deventer is koop, 42% huur en 1% onbekend.
- De gemiddelde WOZ-waarde van de woningen is in 2012 ten opzichte van het jaar ervoor met € 4.000 gedaald naar € 207.000.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- Onzekerheid wat betreft demografische ontwikkeling, groei zal afhankelijk zijn van migratie en de aantrekkingskracht van steden.
- Het bieden van ruimte aan initiatief voor ruimtelijke ontwikkeling, zeker ook richting niet traditionele partijen.
- Aangrijpingspunten voor het bestrijden van de problematiek op de woningmarkt liggen deels in financiering.
- Het nieuwe werken en het werken in netwerken heeft effect op de vraag naar ruimte: flexibele ruimte op goede bereikbare plekken en het werken vanuit huis.
- Dynamiek in detailhandel heeft effect op de betekenis van de binnenstad (detailhandel, cultuur, horeca).
- Mobiliteit wordt meer divers qua type vervoer en qua tijdstip (recreatie, vergrijzing).
- Verdere dynamiek op het platteland leidt tot meer verschillende functies.

2. Wijk- en dorpsvernieuwing

Trends en signalen

Algemeen

- Het aantal mensen dat woont in wijken en buurten met leefbaarheidsproblemen, is tussen 1998 en 2008 gedaald van 9 naar 6 procent. Het betreft ongeveer een half miljoen bewoners van wijken waar de leefbaarheid (aanzienlijk) is verbeterd. Leefbaarheidsproblemen zijn er als mensen zeggen (zeer) ontevreden of maar matig tevreden te zijn met hun directe woonomgeving. In de periode daarna is gemiddeld over heel Nederland weinig veranderd.
- De sociale status van wijken in Nederland is gemiddeld gezien iets gestegen. De Vogelaarwijken gaan licht vooruit en de wijken met vooral woningen uit de jaren '60 en '70 takelen juist iets af.
- Door het wegvallen van opdrachten voor nieuwbouw zoeken bouwbedrijven nieuw werk, met daarbij meer aandacht voor woningverbetering en energiebesparing in de bestaande gebouwde omgeving.
- Verhuurders van woningen in de gereguleerde sector moeten vanaf 2013 een heffing betalen over de waarde van de huurwoningen, de verhuurdersheffing. De verhuurdersheffing wordt voorlopig door het kabinet beperkt tot 2013. Het kabinet komt hiermee tegemoet aan de wens van de Eerste Kamer. Het kabinet wil met de heffing twee miljard euro per jaar ophalen.
- Het SCP heeft bij de ontwikkeling van wijken geen verband aangetroffen tussen sociale status en verloedering of overlast. In wijken met een gedaalde status zijn de bewoners niet minder netjes dan in wijken met een gestegen status. De afwezigheid van binding met de buurt en in sommige gevallen met buurtbewoners speelt –los van de statusontwikkeling– wel een rol bij overlast en verloedering in de wijk. Daarbij is de mate van binding in de wijk sterk afhankelijk van het aandeel twintigers in de wijk. Waar veel twintigers wonen, is de binding laag. Dit betreft vooral de binding met buurtbewoners.

Interactie en zelfbeheer

- Er is sprake van een veranderende samenleving met een zogenaamde kanteling in denken en handelen van verzorgingsstaat naar participatiestaat. Er wordt steeds meer zelfredzaamheid en betrokkenheid van burgers bij hun leefomgeving verwacht.
- Veranderende aanpakken in beheer van openbare ruimte zijn ingegeven door de veranderende relaties tussen overheid en burgers. Er is de laatste jaren een opkomst te zien in zelfbeheer, medebeheer en ondernemend beheer, waarbij private partijen (bewoners, gebruikers, ondernemers, maatschappelijke organisaties) samenwerken met de gemeente als het gaat om het beheer van de openbare ruimte.
- Burgers worden geacht zelf initiatieven te ontplooien als het om hun buurt gaat. Redenen hiervoor zijn: verkleining van de kloof tussen overheid en burgers; bevordering van de zelfstandigheid en zelfredzaamheid; vergroting van de sociale cohesie; bezuinigingen. Veel gemeenten werken inmiddels met dorps- of wijkraden en

naar schatting iets meer dan de helft heeft (beperkte) buurtbudgetten, bewonersbudgetten of dorpsbegrotingen.

- Toch blijkt dat burgers de leefbaarheid van hun buurt niet nog meer in eigen hand willen nemen. Ook de daadwerkelijke inspanningen die bewoners rapporteren, namen niet toe. Verder bleek uit onderzoek onder dorpsbewoners, dat zij minder geneigd zijn zich in te zetten naarmate zij de leefbaarheid van hun dorp minder hoog waarderen.
- Burgers schrijven de overheid veel verantwoordelijkheid toe, maar staan tegelijkertijd positief tegenover het principe van eigen verantwoordelijkheid. 57% vindt dat mensen meer zelf verantwoordelijkheid moeten nemen en minder moeten rekenen op overheidsvoorzieningen (16% is het hiermee niet eens, 26% is neutraal). Minder positief is men echter als het de overheid zelf is die streeft naar 'meer eigen verantwoordelijkheid van de burgers', en ronduit kritisch is men over de uitvoering daarvan op diverse terreinen. Dan zien burgers naast voordelen van eigen verantwoordelijkheid vooral ook nadelen.

Herstructurering en wijkvernieuwing

- Woningcorporaties teren in op hun vermogen en hebben te maken met een teruglopend investeringsvolume. Dit heeft gevolgen voor het kunnen investeren in onderhoud en nieuwbouw.
- Het rijksbudget voor stedelijke vernieuwing eindigt in 2014. Hierdoor moeten gemeenten een omslag maken: niet langer zelf met ISV-subsidie grote programma's voor nieuwbouw ontwikkelen, maar ruimte geven aan kleine initiatieven van bewoners en ondernemers. Oftewel: continue, kleinschalige stedelijke vernieuwing.
- In de 40 aandachtswijken zijn uiteenlopende ontwikkelingen zichtbaar. In net iets meer dan de helft van de voorkomende situaties is er een positieve ontwikkeling, een deel blijft stabiel en ongeveer in een derde van alle aandachtswijken en alle indicatoren zien we een negatieve ontwikkeling.
- De vrees dat bij sloop in achterstandswijken de sociale problemen zich verplaatsen naar andere wijken, blijkt niet reëel. Herstructurering van probleemwijken leidt niet tot een waterbedeffect.

Eigen kracht

- Scheiden van wonen en zorg is een trend die al heel wat jaren gaande is. Steeds meer mensen met een lichtere zorgvraag maken geen gebruik meer van hun indicatie voor verblijf. Zij blijven liever thuis wonen en ontvangen extramurale zorg. Zorgorganisaties anticiperen hier op door verzorgingshuizen geschikt te maken voor verpleeghuiszorg of te vervangen voor concepten van wonen met zorg. Mensen krijgen hierdoor meer keuzevrijheid, de diversiteit in wonen wordt vergroot en het moet leiden tot kostenbeheersing. Zorginstellingen krijgen vanaf 2014 te maken met de wereld van het wonen - met zijn puntenstelsel, huuradministratie, huurrecht, huurtoeslag en huurdersverenigingen. En corporaties, vaak eigenaar van zorgvastgoed, krijgen huurders met een ander risicoprofiel.
- De overheid trekt zich op diverse fronten terug, daar waar de samenleving in staat is om op eigen kracht in behoeftes te voorzien.
- Modern naoberschap is een nieuw netwerk van mensen, gedeeltelijk gebaseerd op de kernwaarden van het 'oude' naoberschap. Binnen dit netwerk wil men elkaar helpen om aangenaam te wonen, te werken en te leven. Nieuwe communicatiemiddelen ondersteunen de verbindingen. Gedeelde verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, wederzijds vertrouwen, talenteninzet en wederkerigheid zijn de nieuwe ongeschreven regels.
- Er wordt een groter beroep gedaan op de zelfredzaamheid en participatie van mensen aan de samenleving. 'Meedoen naar vermogen' is het uitgangspunt

Dorpen

- Krimp van de bevolking betekent een omslag in het denken. Oude methoden, zoals het bouwen van gezinswoningen om jonge bewoners aan te trekken of te binden voor het behoud van de dorpschool, werken niet meer. Veel belangrijker is het om in te zetten op de doorstroming op de woningmarkt in deze gemeenschap-

pen en in samenwerking met buurdorpen te voorzien in een goed voorzieningenniveau in de regio. De zorgbehoefte van ouderen op het platteland zal de komende decennia sterk toenemen.

Feiten en cijfers Deventer

- Inwoners van Deventer geven gemiddeld een 7,2 voor de leefbaarheid in de eigen buurt en een 7,3 voor hun woonomgeving. Van de Deventenaren voelt 85% zich verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de eigen buurt. Zij zijn het meest tevreden over de winkels voor de dagelijkse boodschappen en het minst tevreden over voorzieningen voor jongeren.
- Naar aanleiding van een voorstudie van team Kennis en Verkenning naar de Deventer 'bloemkoolwijken' Groot Douwel, Blauwenoord en Colmschaterenk kan geconcludeerd worden dat de Deventer woonerfwijken deels op de Deventer agenda horen, en dan met name op de onderhoudsagenda.
- Net als voorgaande jaren zijn de inwoners van Deventer positief over de wijkaanpak. Uit recent bewonersonderzoek blijkt dat driekwart van de ondervraagden de wijkaanpak positief beoordeelt. Meer dan de helft van hen vindt dat zij ook echt iets voor elkaar krijgt en zo invloed heeft op de leefbaarheid in eigen buurt of dorp. Datzelfde aantal ondervraagden voelt zich uitgenodigd om aan de wijkaanpak mee te doen. Dat is een behoorlijke toename in vergelijking met het laatste bewonersonderzoek uit 2009. De werkwijze sluit kennelijk (nog) beter aan bij de bewoners dan voorheen. Opvallend is dat een groot deel van de ondervraagden (80%) nieuw is.
- Team Kennis en Verkenning heeft voor deze Wijk- en dorpsvernieuwingsagenda twee speciale kengetallen ontwikkeld. Het eerste betreft het kengetal 'Sociale stijging en kwaliteit woningvoorraad'. Dit kengetal is samengesteld uit de indicatoren niet als werkzoekende ingeschreven deel van de potentiële beroepsbevolking, gemiddeld persoonlijk inkomen, doorstroming leerlingen van basis- naar voortgezet onderwijs hoger dan VMBO en gemiddelde WOZ-waarde. Dit kengetal wordt gepresenteerd in de optelsom van vier onderliggende percentages. Van de drie herstructureringswijken laat Keizerslanden tussen 2007 en 2011 de grootste stijging zien: 8,3%. De stijging was in Voorstad-Oost 2,7% en in Rivierenwijk 1,1%. Ter vergelijking: in heel Deventer daalde dit kengetal tussen 2007 en 2011 met 0,1%.
- Het tweede kengetal is 'Perceptie fysiek-sociale kwaliteit', samengesteld uit de indicatoren waarmee voorheen de door het Rijk verplicht gestelde GSB-kengetallen sociale cohesie, verloedering en evaluatie buurt werden samengesteld. De perceptie van de fysiek-sociale kwaliteit is tussen 2007 en 2011 in Voorstad-Oost gestegen van 5,5 naar 6,1, een verbetering van 10,9%. Rivierenwijk kende een achteruitgang van 6,2 naar 5,8 (-6,5%), Keizerslanden een stijging van 6,3 naar 6,6 (+4,8%). Ter vergelijking: in heel Deventer daalde tussen 2007 en 2011 het kengetal van 7,2 naar 7,1 (-1,4%).

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- De verhuurdersheffing komt er voor de woningcorporaties in Deventer op neer dat er 12 miljoen euro per jaar naar het Rijk gaat. Op grond van doorrekeningen komen de corporaties tot de voorlopige conclusie dat ze op dit moment voor geen enkel investeringsproject 'groen licht' kunnen geven. Ook maken de corporaties zich grote zorgen over de negatieve gevolgen van het akkoord voor de werkgelegenheid (vooral bouwsector) in de regio.
- De gemeente vindt het belangrijk dat iedereen in Deventer kan meedoen. De wijkaanpak stimuleert dat door een beroep te doen op het verantwoordelijkheidsgevoel van burgers. Zij kunnen de leefbaarheid in hun buurt of dorp verbeteren door zelf een bijdrage te leveren.

- Gebiedsgericht werken is een middel om beter gebruik te maken van de kracht van de Deventer samenleving en tegelijkertijd meer gebiedsgericht maatwerk te kunnen leveren waar het gaat om specifieke ambities op gebied van zelfredzaamheid en leefbaarheid. Met de pilot gebieds gericht werken wordt hier in drie buurten ervaring mee opgedaan. De resultaten zijn input voor een doorontwikkeling van de Deventer wijkaanpak.
- Zie verder bij Sociaal en Interactie, partnerschap en zelfbeheer.

3. Jeugd

Trends en signalen

Algemeen

- Sinds begin jaren negentig heeft de overheid haar ideaal van terughoudendheid op pedagogisch gebied steeds meer verlaten. Zij is steeds meer betrokken bij de opvoeding en ontwikkeling van kinderen. Voorbeelden hiervan zijn de wet op de jeugdzorg (2004) en de centra voor jeugd en gezin (2008). Vooralsnog lijkt de overheid zich niet terug te trekken. Dit is opvallend te noemen omdat de overheid met het nieuwe regeerakkoord de verantwoordelijkheid in het sociale domein juist weer meer bij de burger legt.
- In een jaar tijd (aug. '11 – aug. '12) is het aantal geregistreerde werkzoekende jongeren in Nederland met 12% toegenomen. Maar in Europees perspectief is de Nederlandse jeugdwerkloosheid nog altijd laag (9,2%).
- Met de transitie jeugdzorg krijgen gemeenten de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van alle zorg voor kinderen, jongeren en hun opvoeders. In het wetgevingsoverleg jeugdzorg van 3 december van de Vaste Kamercommissie van VWS gaf de nieuwe staatssecretaris van VWS aan de transitie jeugdzorg uiterlijk 1 januari 2015 door te willen voeren.
- De Eerste Kamer heeft op 9 oktober 2012 ingestemd met het wetsvoorstel passend onderwijs. Hiermee krijgen leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben een betere kans binnen het reguliere onderwijs of, als dat nodig is, op een school voor speciaal onderwijs. Het wetsvoorstel gaat gefaseerd in. Per 1 augustus 2014 geldt de zorgplicht voor scholen. Scholen en samenwerkingsverbanden worden bij de invoering ondersteund door het ministerie van OCW en de sectororganisaties.

Opgroeien en opvoeden

- Eén op de tien kinderen in Nederland groeit op in armoede. Dat houdt onder meer in dat 327.000 meisjes en jongens vaak geen gezond eten krijgen. Ook is het waarschijnlijk dat deze kinderen meer kans hebben op slechte gezondheid en lager presteren op school waardoor ze later minder vaak een vaste baan hebben of een minder goed betaalde baan. Ook zijn kinderen in armoede vaker slachtoffer van mishandeling.
- De bezuinigingen op kinderopvang en peuterspeelzalen gaan ertoe leiden dat scholen straks veel meer vierjarige leerlingen met een achterstand binnen krijgen. Veel gemeenten bezuinigen op peuterspeelzalen, er komen daardoor minder plekken en er ontstaan wachtlijsten. Tegelijk is ook de kinderopvang duurder geworden en haalt een groeiende groep ouders hun kinderen van de crèche. Sommigen mel-

den hun kind vervolgens aan bij de veel goedkopere peuterspeelzaal, wat de druk op die instellingen extra doet toenemen.

- Het aantal jongeren dat gespecialiseerde jeugdzorg nodig heeft, is tussen 2005 en 2010 bijna verdubbeld: van 43.593 tot 84.542. De oorzaak van de stijging is niet bekend.
- Overgewicht is geen nieuw probleem. Wel is het afgelopen jaar aangetoond dat overgewicht meer voorkomt onder allochtone kinderen (26%) dan onder autochtone kinderen (15%). Ook is gebleken dat kinderen met overgewicht een grotere kans hebben op slechtere schoolprestaties.
- Het aantal kinderen en jongeren dat wordt opgenomen in het ziekenhuis met een acute alcoholoverdosis is in 2010 flink gestegen ten opzichte van het jaar ervoor. Kinderartsen registreerden in 2010 684 gevallen van comazuipen. Dat is een stijging van 37 procent ten opzichte van het jaar ervoor. Gemiddeld zijn kinderen die in het ziekenhuis belanden 15 jaar oud en liggen ze 3 uur in coma. Het aantal jongeren dat met een acute alcoholvergiftiging in het ziekenhuis is beland, nam ook in 2011 opnieuw toe.
- Nederlandse kinderen van onder de 15 zijn in Europa niet langer koploper in alcoholgebruik. Vooral bij de jongste groepen (11 en 13 jaar) is het alcoholgebruik afgenomen, bij de groep van 15-jarigen is de afname in alcoholgebruik minder groot.
- De invoering van marktwerking in de kinderopvang heeft niet geleid tot verbetering van de kwaliteit. Ouders blijken zich nauwelijks als berekenende consument te kunnen gedragen. De rol van de overheid in de bekostiging van kinderopvang zou volgens de bevolking, de gebruikers van kinderopvang uitgezonderd, minder groot mogen zijn. Burgers denken dat ouders ongeveer de helft van de opvangkosten dragen. In 2011 was hun werkelijke aandeel veel lager (27%). Ook gebruikers van kinderopvang denken dat ze meer betalen dan ze werkelijk doen. Ze wensen een kleiner aandeel in de kosten, maar het gewenste deel (ruim 40%) is veel groter dan ze nu in werkelijkheid betalen. Gratis kinderopvang blijkt nauwelijks een wens, zelfs niet van gebruikers.
- Van oudsher stelt de Nederlandse overheid zich terughoudend op als het gaat om het opvoeden van kinderen. Vanaf begin jaren negentig ziet de overheid een grotere rol voor zichzelf weggelegd. Zo is er meer aandacht voor preventieve opvoedingsondersteuning, voor vroegsignalering, screening en risicotaxatie. Ook de bereidheid om preventief in te grijpen in gezinssituaties neemt toe. De Nederlandse burgers vinden dat de overheid elke ouder vrijwillige opvoedingsondersteuning moet aanbieden. Verplichte hulp bij de opvoeding vindt echter weinig weerklank, behalve wanneer kinderen problemen hebben of veroorzaken. Er is vooral steun voor ingrijpen wanneer de omgeving last heeft van de jeugdigen.

Educatie

- Door de daling van het aantal geboortes en afname van de immigratie neemt de deelname in het onderwijs af. In het primair onderwijs is de daling in 2010 reeds ingezet en zal naar verwachting tot 2020 duren. De deelname in het voortgezet onderwijs neemt na verwachting af vanaf 2016. Regionaal zijn er wel verschillen zichtbaar. Zo is er in Limburg al sprake van een sterke daling, maar wordt er geen daling verwacht voor de Randstad en Flevoland.
- Volgens de Algemene Onderwijsbond zal het leerlingenaantal tussen 2012 en 2015 in het basisonderwijs met ten minste 67.000 dalen. Daarna vermindert de krimp, maar voor de periode 2016-2020 zullen er nog eens zeker 30.000 leerlingen minder zijn, aldus de bond. De bond baseert de voorspellingen op cijfers van het CBS en voorspelt een krimp in 326 van de 430 gemeenten, en dus niet slechts in regio's als Groningen en Zeeland, waarvan dit al langer duidelijk was.
- Ondanks dat de daling van onderwijsdeelname is ingezet, worden de klassen niet kleiner. Er zijn in 2011 6.000 banen verloren gegaan in het basisonderwijs. Dit is ongeveer 5% van het totale personeelsbestand, tegenover een daling van 1% van het aantal leerlingen. Leerkrachten staan dus voor een grotere uitdaging. Een uitdaging die groter wordt met de inwerkingtreding van het passend onderwijs in 2014.

- In 2011 is ruim 90 procent van de 2,5- tot 4-jarige doelgroepkinderen bereikt met een VVE-programma. Daarnaast is 36 procent van de 4- en 5-jarige doelgroepkinderen in de vroegschoolse periode bereikt. In grote gemeenten is het voorschoolse en vroegschoolse bereik over het algemeen groter dan in kleine gemeenten.
- Leerlingen in het speciaal onderwijs (so) en het speciaal basisonderwijs (sba), evenals de rugzakleerlingen in het basisonderwijs, maken ruim 6 procent uit van het totaal aantal leerlingen van 4 tot 11 jaar.
- Ruim 14% van de 15-jarige leerlingen in Nederland is laaggeletterd, wat goede onderwijsprestaties en participatie in de samenleving in de weg staat.
- De voortijdige schooluitval is in Nederland de afgelopen jaren afgenomen (van 15% in 2001 naar 10% in 2010 en 9% in 2011), maar is nog wel hoger dan het streefcijfer van 8%.
- Het aantal leerlingen dat een diploma haalde op het voortgezet onderwijs is in 2012 licht gedaald als gevolg van de strengere eisen. Dat blijkt uit de examenmonitor die door het ministerie van Onderwijs naar buiten is gebracht.
- In het funderend onderwijs stelt de overheid ouders meer verantwoordelijk voor het leerproces van hun kinderen thuis. Dit moet leiden tot betere leerprestaties en minder schooluitval. De overheid roept ouders ook op om het gezag van de school en de leraar te ondersteunen. In de praktijk zullen echter niet alle ouders in staat zijn de gewenste bijdrage aan het onderwijs van hun kind te leveren.
- In het hoger onderwijs is de eigen verantwoordelijkheid van studenten in financiële zin de afgelopen decennia aanzienlijk toegenomen. Het collegegeld ging omhoog, de studiefinanciering werd versoberd, en de aanspraken op het volgen van hoger onderwijs werden ingeperkt. De overheid ziet studeren steeds meer als een investering die loont, en vindt het vragen van hogere eigen bijdragen daarom passend.

Feiten en cijfers Deventer

- Steeds minder kinderen wonen bij beide ouders. Het aandeel jeugdigen in een eenoudergezin neemt de laatste drie jaar licht toe.
- Sinds het schooljaar 2009/'10 neemt het aantal leerlingen op het basisonderwijs in Deventer af (-1,3% tot 2011/'12).
- Ook bij de peuterspeelzalen is er sprake van een afname. Ging in 2010 nog 46,1% van de 2-3 jarigen naar een peuterspeelzaal, in 2012 was dit 38,1%. Het aantal kinderen in de formele dagopvang neemt daarentegen tot 2011 nog wel toe, het relatieve bereik in 2011 is 47,3% (0-4 jaar).
- In de eerste helft van 2012 waren er 113 nieuwe voortijdig schoolverlaters. Dit is minder dan in voorgaande perioden.
- In mei van het afgelopen jaar beschikten 1.329 Deventer jongeren in de leeftijd 19-22 jaar niet over een startkwalificatie. Van meer dan de helft van de 20-plussers zonder startkwalificatie is niet bekend of en waar zij onderwijs volgen. De 23-jarigen zonder startkwalificatie zijn bij de gemeente niet in beeld.
- In 2010 woonde 7,1% van de 0-15 jarigen in een huishouden met een inkomen tot maximaal 101% van het sociaal minimum.
- Was het aandeel werkzoekende jongeren in augustus 2011 8,8%, een jaar later is dit opgelopen tot 12,7%.
- In het eerste half jaar van 2012 zijn bij het Bureau Jeugdzorg Overijssel voor 138 nieuwe cliënttrajecten voor Deventer jeugdigen gestart. De meeste nieuwe cliënten (87) zijn jonger dan 12 jaar. Voor deze cliënten kan aansluitend een zorgtraject opgestart worden, of een traject in het kader van jeugdreclassering, voogdij of gesloten jeugdzorg.
- In het eerste half jaar van 2012 zijn via Bureau Jeugdzorg Overijssel 39 jeugdbeschermingstrajecten voor Deventer jeugdigen gestart. Dit aantal is hoger dan in voorgaande perioden. De meeste trajecten zijn gestart voor jeugdigen van 0-11 jaar.
- In het eerste half jaar van 2012 zijn via Bureau Jeugdzorg voor 15 Deventer jeugdigen trajecten gestart in het kader van de jeugdreclassering. Een half jaar eerder

was het aantal gestarte trajecten nog twee keer zo hoog. De meeste jeugdigen voor wie een traject is gestart, zijn 15-17 jaar oud.

- In het eerste half jaar van 2012 zijn er 116 onderzoeken uitgevoerd door het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, dat onder de verantwoordelijkheid van Bureau Jeugdzorg Overijssel valt. Dit aantal is nagenoeg gelijk aan een jaar eerder.
- Op 1 januari 2012 waren 48 unieke cliënten, niet ouder dan 23 jaar, onder behandeling bij Tactus verslavingszorg. Hiervan waren er 32 onder behandeling vanwege een cannabisverslaving, vier vanwege overig drugsgebruik en drie vanwege een alcoholverslaving.
- In het eerste half jaar van 2012 hebben 14 jonge moeders van 17 tot 24 jaar deelgenomen aan de jonge moedergroep 'Mamma Mia'. Actief komen er gemiddeld 7 moeders naar de bijeenkomsten.
- In het voorjaar van 2012 heeft Coach 45 jongeren van 12 tot 25 jaar die wonen binnen de gemeente Deventer en die kampen met meervoudige problematiek begeleid. Van deze 45 cliënten zijn er 27 nieuw aangemeld in 2012.
- ITB is gericht op jongeren van 12-25 jaar met meervoudige problematiek en/of achterstand op meer dan drie leefgebieden. In het eerste half jaar van 2012 namen 75 jeugdigen deel aan ITB. Hiervan hebben er 24 zich in het afgelopen halfjaar nieuw aangemeld bij Pactum - De Kij.
- In het eerste half jaar van 2012 hebben zich vijftien jongeren aangemeld voor het zwerfjongerenproject. Dit aantal staat gelijk aan het aantal aanmeldingen in heel 2011. Voor tien jongeren is ook daadwerkelijk een ambulant traject gestart.
- Op 1 januari 2012 hadden 330 jeugdigen tot 18 jaar in de gemeente Deventer een indicatie voor AWBZ zorg. Dit aantal is nagenoeg gelijk aan het aantal cliënten op 1 januari 2011 en 1 juli 2011.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- De transitie jeugdzorg moet gezien worden als een systeemwijziging. Niet de overheid staat centraal, maar de zorgvrager en de keten van instellingen. De overheid heeft een wisselende rol die vooral ondersteunt en faciliteert. Dat vraagt om een actieve rol van de zorgvrager om de regie zelf op te pakken en moed van de overheid om los te laten.
- De transitie jeugdzorg gaat gepaard met een bezuiniging van 15%, voor Deventer betekent dat een bedrag van 2.5 tot 3.5 miljoen minder. Er is dus minder uit te geven. Een forse besparing op curatieve trajecten is mogelijk als er serieus werk wordt gemaakt van preventie. Het voorkomen van problemen kent dus ook een harde financiële noodzaak. Het CJG speelt hierin een cruciale rol.
- Indien jongeren vroegtijdig de school verlaten, dat wil zeggen onder het niveau van der startkwalificatie, is er een grote kans dat zij later een beroep doen op allerlei voorzieningen omdat zij niet zelfstandig kunnen functioneren. Daarom is voor deze groep jongeren extra aandacht en maatwerk nodig. Voorbeeld is de intentie om in Deventer te komen tot een ambachtschool 2.0
- De transitie brengt met zich mee dat de zorg zo dicht mogelijk rond de jongere georganiseerd wordt. Dat vraagt om een goed afgestemd handelen van zorgverleners, één gezin één plan. Ook de indicatie moet op een zo laag mogelijk niveau geregeld worden. Dit alles is slechts mogelijk indien we een sterk opererende jeugdketen hebben. Het CJG staat hierin centraal.
- Mochten jongeren toch met (Multi)problematiek geconfronteerd worden, dan dienen zij tijdig en adequaat geholpen te worden. Ervaring wijst uit dat hoe eerder er hulp aangeboden wordt, hoe groter de effectiviteit van de hulp is. Daarom moet in de keten vroegtijdig gesignaleerd worden wanneer er (Multi)problemen (dreigen te) ontstaan, en moet adequaat gehandeld worden.

4. Sociaal

Trends en signalen

Algemeen

- De welvaart van de Nederlandse bevolking is constant en hoog. Van de landen van de Europese Unie heeft alleen Luxemburg een hoger nationaal inkomen per hoofd van de bevolking.
- Ondanks de schommelingen in de economie is de leefsituatie - huisvesting, gezondheid, sociale participatie, vrijetijdsbesteding, mobiliteit en bezit van consumptiegoederen – de afgelopen tien jaar onafgebroken verbeterd.
- Mensen met een laag inkomen, niet-westerse migranten en ouderen boven de 65 jaar zijn er de afgelopen tien jaar meer dan gemiddeld op vooruitgegaan in hun kwaliteit van leven.
- Bij gepensioneerden en 50-plussers is de armoede laag, bij kinderen juist hoog. De 30-45 jarigen hadden vroeger geen verhoogd armoederisico, maar de laatste jaren is dat wel het geval.
- Nederlanders zijn nog nooit eerder zo somber geweest over de eigen financiële toekomst. Een derde verwacht de komende twaalf maanden een verslechtering. Ter vergelijking: tijdens de financiële crisis van eind 2008 was dit slechts 20 procent.
- Lageropgeleiden zijn over de hele linie pessimistischer over de samenleving, negatiever over de politiek en meer bezorgd over misdaad en materiële aangelegenheden. Hoger opgeleiden onderscheiden zich door meer optimisme, vertrouwen en tolerantie.
- Ondanks de in het algemeen goede leefsituatie in Nederland zijn er hardnekkige verschillen en ongelijkheden. Hoogopgeleiden leven gemiddeld zeven jaar langer dan laagopgeleiden (het verschil is bij de mannen 7,3 jaar, bij de vrouwen 6,4 jaar). Dit verschil is de laatste jaren niet kleiner geworden.
- Nederlanders groeien nog steeds, zowel in de lengte als in de breedte. In de afgelopen twintig jaren is de man gemiddeld 5,6 kilo zwaarder geworden. 54 procent van de mannen kampt met overgewicht. Vrouwen werden gemiddeld 3,6 kilo dikker. Sinds 1991 zijn we ook een stuk langer geworden, een gemiddelde Nederlandse man is 2,1 centimeter langer in vergelijking met 20 jaar geleden. Vrouwen zijn gemiddeld maar 0,6 centimeter gegroeid.

- Het aantal eenpersoonshuishoudens groeit door meer, vooral oudere, alleenstaanden. Er ontstaan ook meer en kleinere huishoudens doordat er meer scheidingen dan voorheen voorkomen. De grote groep babyboomers zorgt voor een flinke toename van het aantal ouderen.
- Er is in het sociale domein een verschuiving gaande van de horizontale dimensie (kwaliteit van samenleving) naar de verticale dimensie (kwaliteit van leven). Het accent ligt weer op emancipatie en participatie.
- Onder deskundigen is brede overeenstemming dat nieuwkomers zelf verantwoordelijk zijn voor hun inburgering. Wel wordt gewezen op de slechte financiële positie van veel nieuwkomers en op het ontbreken van kennis over de Nederlandse samenleving. Daardoor kunnen vermoedelijk niet alle nieuwkomers op eigen kracht aan de inburgeringsplicht voldoen.
- Uit onderzoek van het CBS en de SCP is gebleken dat in 2011 de armoede in Nederland sterk is toegenomen. Ramingen wijzen op een verdere stijging in 2012. Ook de langdurige armoede liep in 2011 voor het eerst in jaren weer op. Bij gepensioneerden en 50-plussers is de armoede laag, bij kinderen juist hoog. De 30-45 jarigen hadden vroeger geen verhoogd armoederisico, maar de laatste jaren is dat wel het geval.

Opvang en zorg

- Nederland decentraliseert. Na de bijstand (WWB) komen ook de uitvoering van de Wajong, de jeugdzorg en de regelingen die vallen onder Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) bij de gemeenten te liggen. Voor die verruiming van gemeentelijke taken is geld en bestuurskracht nodig. Kleinere gemeenten hebben dat geld en die bestuurskracht vaak niet.
- Nederlanders worden steeds ouder, maar ze worden niet steeds gezonder. In de afgelopen tien jaar is het gemiddeld aantal levensjaren zonder ziekte gedaald van 49 tot 48 jaar voor mannen en van 44 tot 42 jaar voor vrouwen.
- Het loont om als (gemeentelijke) overheid te investeren in een programma om mensen in achterstandswijken gezonder te laten leven. De maatschappelijke baten - 4.200 euro per gewonnen gezond levensjaar – wegen ruimschoots op tegen de kosten. In een doorsnee achterstandwijk leeft de bevolking gemiddeld 7 jaar korter dan in de rest van Nederland. Gemeenten onderschatten nog steeds de positieve invloed van openbaar groen op de leefomgeving. Aanleg en onderhoud van kwaliteitsgroen betaalt zichzelf dik terug in onder andere lagere gezondheidskosten en afnemende (hitte)stress. Tien procent meer groen in de woonomgeving kan een besparing opleveren van 400 miljoen euro op de kosten van zorg en ziekteverzuim. Dat natuur in stedelijk gebied een gunstig effect heeft op de gezondheid is in diverse studies aangetoond.
- Met de leefstijl van burgers nam de overheidsbemoeienis lange tijd toe, maar de laatste jaren zien we dat hun eigen verantwoordelijkheid voorop wordt gesteld. Veel burgers delen die mening: 48% vindt het acceptabel om mensen die ongezond leven daar zelf financieel verantwoordelijk voor te stellen. Unanieme steun voor deze opvatting is er echter niet; velen (35%) stellen zich neutraal op. Een te grote overheidsbemoeienis met de eigen leefstijl wenst men dan ook niet. De voorstanders van het dragen van financiële verantwoordelijkheid voor het ongezonde gedrag, hebben liever dat de ziektekostenverzekering de mogelijkheid krijgt om te controleren of mensen gezond leven dan dat de overheid die mogelijkheid krijgt. Slechts eenderde van bevolking steunt de gedachte dat de overheid een aantal vergoedingen uit het basispakket schrapt om de kosten van zorg in de hand te houden. Mensen met een slechte gezondheid en laagopgeleiden steunen de pakketingreep veel minder, hoger opgeleiden en gezonde mensen juist meer.
- Voor de langdurige zorg heeft de overheid altijd veel verantwoordelijkheid gedragen. Recent is de overheid op specifieke onderdelen echter steeds meer van burgers gaan vragen. Zo worden burgers geacht om hun eigen sociale netwerk meer in te schakelen bij chronische ziekte of beperkingen. Burgers zijn het daar gedeeltelijk mee eens (37%). Tweederde van de bevolking is van mening dat de overheid een taak heeft bij het financieren van de huishoudelijke hulp voor zieken. Ook is

een ruime meerderheid (63%) het eens met de stelling dat mensen die recht hebben op zorg, die zorg zelf kunnen regelen en daar ook geld voor kunnen krijgen.

- Het kabinet wil 1,2 miljard euro bezuinigen waardoor mensen die nu huishoudelijke hulp krijgen, straks veel minder of helemaal geen hulp meer ontvangen.

Arbeidsparticipatie

- In december 2011 was 5,8 procent van de beroepsbevolking werkloos. Dit blijkt uit cijfers van het CBS. In 2011 was gemiddeld 5,4 procent van de beroepsbevolking werkloos. Dat is evenveel als in 2010 toen de werkloosheid gedurende vrijwel het hele jaar daalde. Deze daling heeft zich in 2011 echter niet verder voortgezet. UWV WERKbedrijf telde in december van het afgelopen jaar 473 duizend niet-werkende werkzoekenden, 17 duizend minder dan een jaar geleden.
- Iets meer dan de helft van de vrouwen van 20 tot 65 jaar in Nederland is economisch zelfstandig. Dit houdt in dat ze een baan hebben waarmee ze zichzelf financieel kunnen onderhouden. Van de niet economisch zelfstandige vrouwen heeft een derde geen eigen inkomen of volgt een opleiding of studie. Nog eens een derde ontvangt een uitkering, meestal wegens arbeidsongeschiktheid. De resterende groep vrouwen heeft weliswaar betaald werk, maar verdient daarmee minder dan het bijstandsniveau. Meestal betreft het een kleine baan van minder dan 12 uur per week.
- Een kwart van de financieel kwetsbare vrouwen met een dergelijke baan zou meer uren willen werken. Onder moeders met een partner is dit aandeel nog groter. De verwachting is dat door stijging van de kinderopvangkosten vrouwen vaker minder of niet zullen gaan werken. Financieel kwetsbare vrouwen met werk wisten aanmerkelijk vaker binnen vijf jaar economische zelfstandigheid te verwerven dan vrouwen zonder inkomen of met een uitkering.
- Een groot deel van de bevolking vindt dat mensen zelf moeten zorgen voor inkomen na het overlijden van hun partner, door te werken of eventueel via een particuliere verzekering. Wel meent ruim de helft dat de overheid moet bijspringen als een nabestaande desondanks onvoldoende inkomen heeft. In het regeerakkoord is afgesproken dat de nabestaandenuitkering teruggebracht zal worden tot een jaar. De eerdere inperking van rechten in 1996 blijkt niet tot negatieve resultaten te hebben geleid. De arbeidsparticipatie is ook onder nabestaanden gestegen, en mede hierdoor is de armoede onder nabestaanden niet groter geworden.
- De overheid heeft ook de mogelijkheid tot vervroegde uittreding in de afgelopen jaren steeds meer ingeperkt. Werknemers zijn daardoor nu zelf verantwoordelijk voor eventueel eerder stoppen met werken. Ze treffen daartoe echter nog maar weinig maatregelen.
- Vanaf de jaren negentig nam de overheid meer verantwoordelijkheid voor het toerusten van werklozen voor de arbeidsmarkt. De laatste jaren moeten uitkeringsontvangers zelf echter meer doen om werk te vinden, en controleert de overheid dit meer. Ook burgers zijn strenger gaan denken over bijvoorbeeld de toepassing van de sollicitatieplicht voor ouderen en alleenstaanden met jonge kinderen. Op de vraag of uitkeringsgerechtigden werk onder hun niveau moeten aanvaarden geven burgers echter geen strengere antwoorden dan vroeger. In het algemeen is de bevolking voorstander van meer nadruk op de plichten die tegenover de uitkeringsrechten staan.
- Het gedrag van werklozen en werkenden is de afgelopen decennia deels al veranderd in de richting die de overheid wenst. We zien een duidelijke stijging van de sollicitatieactiviteiten van mensen met een WW-uitkering. De overheid wil ook dat werknemers hun vaardigheden op peil houden om werkloosheid te voorkomen, maar controleert deze 'employability' in de praktijk nauwelijks. Deelname aan scholing door werkenden nam in de jaren negentig toe, maar stagneert de laatste tijd.

Feiten en cijfers Deventer

- In november 2011 kende Deventer met een aantal van 2.230 WWB-cliënten het hoogste aantal in de afgelopen twee jaar. In 2011 steeg het aantal bijstandsuitke-

ringen in Deventer met 13,1%, landelijk was de stijging 2,8%. Eind december 2012 telde Deventer 2.194 inwoners tot 65 jaar met een WWB-uitkering,

- De uitstroom naar werk of studie onder WWB-clienten daalt. In 2010 telde Deventer nog 794 beëindigingen, 151 meer dan het jaar ervoor. Het jaar 2011 werd afgesloten met een aantal van 622 beëindigingen van de uitkering vanwege werk of studie. De voorlopige cijfers over 2012 laten een aantal van 383 zien.
- Het jaar 2011 is in Deventer afgesloten met een totaal van 1.417 toegekende aanvragen voor bijzondere bijstand, 66 minder dan in 2010. De voorlopige cijfers over 2012 laten een aantal van 1.165 zien.
- Er zijn in 2010 in Deventer 664 aanvragen voor een schuldregeling ingediend. In 2011 ontving het BAD 683 aanvragen. Het jaar 2012 is afgesloten met een aantal van 645 nieuwe aanmeldingen.
- Eind 2011 had 8,6% van 15 - 64 jarigen in Deventer een WAO-, WIA-, WAZ- of Wajong-uitkering. In 2010 was dit nog 8,4%. Landelijk was het percentage eind 2011 7,2%.
- Het jaar 2012 is afgesloten met een aantal van 2.626 aanvragen voor een individuele voorziening Wmo en 1.839 aanvragen voor huishoudelijke hulp. In 2011 ontving de gemeente 2.551 aanvragen voor een individuele voorziening Wmo. Daarnaast waren er 1.700 aanvragen voor huishoudelijke hulp. In 2010 ging het om respectievelijk 2.732 en 2.413 aanvragen. Op 1 januari 2012 ontving 4,7 % van alle inwoners een WMO- voorziening. Een jaar eerder was dit nog 4,9 %.
- Eind 2011 telde de Deventer sociale werkvoorziening Sallcon 1.032 medewerkers en stonden 302 personen op de wachtlijst. Eind september 2012 betrof het 1.091 medewerkers en stonden nog 97 personen op de wachtlijst.
- Uit het eind 2011/begin 2012 gehouden Bewonersonderzoek Deventer blijkt dat 41% van de bevolking van 18 jaar en ouder vrijwilligerswerk verrichten. Vijftien procent van de inwoners verleent mantelzorg.
- Uit het laatstgehouden bewonersonderzoek kwam ook naar voren dat 77% van de bewoners vindt dat er voldoende contact is met anderen. Zeventien procent geeft aan voldoende contact met anderen te hebben, maar zou meer contact willen. Zeven procent van de volwassen Deventenaren heeft naar eigen zeggen te weinig contact met anderen.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- Het sociale domein staat de komende jaren voor een grote maatschappelijke opgave vanwege de forse en ingrijpende stelselwijzigingen die het kabinet gaat doorvoeren dit domein.
- Voor burgers wordt een zwaar accent gelegd op eigen kracht en zelfredzaamheid. De omslag die eerder is ingezet met De Kanteling, wordt verder doorgevoerd. Er wordt een groter beroep gedaan op de zelfredzaamheid en participatie van mensen aan de samenleving. 'Meedoen naar vermogen' is het uitgangspunt. Met De Kanteling wordt ook een sterker beroep gedaan op de eigen kracht en samenredzaamheid, op ondersteuning vanuit het sociale persoonlijke netwerk en vanuit de buurt. Begeleiding en ondersteuning vanuit de Wmo is er nog voor mensen die het echt nodig hebben.
- Het kabinet wil de zorg dicht bij de burger organiseren. De gemeente Deventer zou de omslag kunnen maken naar meer maatwerk, zorg dicht bij de buurt en meer samenwerking tussen zorg en welzijn. Op die manier kan de zorg beter aansluiten bij de werkelijke behoeften van burgers en kan er efficiënter en slimmer gewerkt worden. Deze maatschappelijke opgave vraagt de komende jaren veel van het hele sociale netwerk van burgers, maatschappelijke organisaties en de lokale overheid. Dat vraagt veel energie en investeringen van mensen. Het is daarbij belangrijk dat de stelselwijzigingen goed en zorgvuldig worden geïmplementeerd.
- Het gevolg van deze bezuinigingen is dat veel Deventenaren veel minder zorg en begeleiding zullen krijgen, terwijl men er niet op is ingesteld zelf meer verantwoordelijkheid te moeten dragen. Men zal naar de gemeente kijken. Deze zal niet de

tekorten kunnen compenseren, maar burgers moeten faciliteren en ondersteunen bij oplossingen op eigen kracht en op het inschakelen van familie, buurtgenoten en sociale netwerken.

5. Veiligheid

Trends en signalen

Algemeen

- De operationele sterkte van de politie is 2011 gestegen naar 50.587 voltijdbanen.
- De nieuwe Nationale Politie gaat bestaan uit 10 regio's en 43 districten. De grootste eenheid komt uit de samenvoeging van Overijssel en Gelderland. Alle bestuurders in Overijssel en Gelderland waren tegen het politieplan. Toch gaat de nieuwe indeling in per 1-1-2013.
- Nederland is door het waterveiligheidsbeleid van de afgelopen decennia veel beter beschermd tegen overstromingen: de slachtofferrisico's zijn bijna 20 keer lager dan in 1950
- Het aantal verkeersdoden is tussen 2000 en 2010 met 46 procent afgenomen tot 640. In 2011 steeg het aantal verkeersdoden weer licht. Het aantal ernstig verkeersgewonden nam in de periode 2000-2010 toe met 16 procent. Na een aanvankelijke daling was er tussen 2006 en 2010 een stijging van bijna 25 procent tot 19.200 ernstige verkeersgewonden.
- De verkeersveiligheid laat in veel gemeenten te wensen over. Daardoor stijgt het aantal gewonden dat in het ziekenhuis moet worden opgenomen als gevolg van een ongeval in de bebouwde kom.

Geweld tegen werknemers

- Het percentage slachtoffers van agressie en geweld onder werknemers met een publieke taak is tussen 2007 en 2011 behoorlijk gedaald: van 66 naar 59 procent. De doelstelling van het kabinet – een percentage slachtoffers van 51 procent in 2011 – is echter niet behaald.
- Gerechtsdeurwaarders, treinpersoneel, en werknemers bij de Belastingdienst, ambulancezorg en het primair en voortgezet onderwijs hebben anno 2011 significant minder agressie en geweld meegemaakt dan vier jaar eerder. Bij een aantal andere beroepsgroepen, zoals politie, brandweer en gevangeniswezen, heeft zich namelijk amper een verandering voorgedaan. En de situatie voor medewerkers van sociale diensten is enigszins veranderd: verbale agressie komt vaker voor, maar fysieke agressie is verminderd.
- In 2011 kreeg 48 procent van de werknemers in de zorgsector te maken met agressie op het werk. Voor alle werknemers samen was dit 33 procent. Vrouwen hebben meer last van agressie op het werk dan mannen, omdat zij vaker in bedrijfstakken werken met externe contacten. In bedrijfstakken als de zorg, openbaar bestuur (o.a. politie), onderwijs en horeca komt externe agressie dan ook vaker voor. In 2011 was 24 procent van alle werknemers slachtoffer van externe agressie. Agressie door collega's (interne agressie) trof 16 procent van de werknemers. De verschillen tussen de bedrijfstakken zijn bij interne agressie niet zo groot, bij nijverheid en vervoer komt interne agressie het vaakst voor. Van alle werknemers had 7 procent te maken met zowel externe als interne agressie.

Schoolveiligheid

- Verreweg de meeste leerlingen en docenten in het primair en voortgezet onderwijs – meer dan 90 procent – voelen zich in school veilig. Deze percentages zijn in de periode 2006 tot en met 2010 niet significant veranderd. Van het ongewenste gedrag dat ouders als problematisch kunnen ervaren, werd pesten in 2010 het meest genoemd.
- Leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel hebben van verschillende mogelijke geweldsvormen de meeste ervaring met verbaal geweld op school (51 procent) en licht lichamelijk geweld (43 procent).
- Leerlingen in het voortgezet onderwijs voelen zich veilig op school en hun ouders bevestigen dat. Zowel de leerlingen als de ouders geven hun school gemiddeld een 8 voor veiligheid. Ook over de sfeer op school) zijn respondenten in 2011 tevreden: ouders geven daarvoor een rapportcijfer 7,7 en leerlingen een 7,3.
- Bijna de helft (42 procent) van de leerlingen op middelbare scholen heeft zich wel eens schuldig gemaakt aan digitaal pesten van medeleerlingen of onderwijzend personeel. Daarnaast geeft bijna een derde (28 procent) van dezelfde leerlingen aan zelf slachtoffer te zijn geweest van zulk pestgedrag. Meer dan 65 procent van de ondervraagde leerlingen zegt op de hoogte te zijn van een of meer incidenten op het gebied van digitaal pesten binnen de eigen school.

Jeugdcriminaliteit en jongerenoverlast

- Het algemene gevoel dat er sprake is van toenemende overlast van jongeren, blijkt niet uit de cijfers. Afgaande op het Woononderzoek Nederland heeft sinds 2002 een tamelijk constant percentage bewoners last van jongeren. Het gaat om 7 tot 8 procent van de Nederlanders die zegt vaak overlast van jongeren te ervaren en een percentage van 22 procent dat dit soms doet.
- Uit de Integrale Veiligheidsmonitor 2011 wordt duidelijk dat de afgelopen drie jaar steeds ongeveer 11 procent van de Nederlanders overlast van groepen jongeren ervaart. De overlast als gevolg van jeugdcriminaliteit schommelt in de periode 2008 tot en met 2010 rond de 5 procent.
- De meest recente Monitor Jeugdcriminaliteit, die betrekking heeft op 2010, laat voor het eerst in lange tijd een daling zien van de criminaliteit onder jongeren van 12 tot en met 17 jaar.

Criminaliteit onder allochtone jongeren

- Criminaliteit gepleegd door daders uit Midden- en Oost-Europa is niet zo zeer toe te schrijven aan arbeidsmigranten, maar aan mensen die louter met een crimineel motief naar Nederland komen. Dat concludeert de parlementaire commissie die in 2011 onderzoek deed naar de recente arbeidsmigratie van MOE-landers.

Sociale onrust

- Het lijkt er op dat Nederland niet gevrijwaard is van rellen waarbij jongeren confrontaties zoeken met de politie – met alle materiële schade van dien. Dat zijn de incidenten die de laatste jaren tijdens iedere jaarwisseling plaatsvinden. Geweld, vernieling en brandstichting zijn kennelijk zodanig onderdeel geworden van oud & nieuw dat we de incidenten nauwelijks meer als grootschalige onrusten ervaren. Een lichtpuntje is dat de omvang van de problemen tijdens de jaarwisseling de laatste jaren gestaag minder wordt.

Overlast en verloedering

- Kunstprojecten hebben bijgedragen aan een verbetering van de leefbaarheid in aandachtswijken. De waardering van bewoners voor de leefbaarheid is in aandachtswijken mét kunst en cultuur meer omhoog gegaan dan in aandachtswijken zonder deze voorzieningen.
- Verschillende gemeenten maken zich zorgen over ontwikkelingen in de wijken uit de jaren zeventig en tachtig. In totaal maken deze 35 bloemkoolwijken 20 procent van de Nederlandse woningvoorraad uit. De angst bestaat dat deze wooneerwijken in de nabije toekomst vervallen tot probleemwijken. De wooneerwijken krijgen lang-

zaam maar zeker te maken met verslechterende leefbaarheid en achterblijvende woningprijzen.

Alcoholgerelateerde overlast en criminaliteit

- Steeds meer scholen organiseren alcoholvrije schoolfeesten. In 2005 was 24 procent van de schoolfeesten geheel alcoholvrij; in 2011 ligt het aandeel scholen dat alcoholvrije feesten organiseert op 44 procent. Anno 2011 is op 75 procent van de scholen alcoholgebruik tijdens werk- of kampweken een no-go.
- Het aantal kinderen en jongeren dat wordt opgenomen in het ziekenhuis met een acute alcoholoverdosis is in 2010 flink gestegen ten opzichte van het jaar ervoor. Kinderartsen registreerden in 2010 684 gevallen van comazuipen. Dat is een stijging van 37 procent ten opzichte van het jaar ervoor. Gemiddeld zijn kinderen die in het ziekenhuis belanden 15 jaar oud en liggen ze 3 uur in coma.

Brand

- In 2010 zijn bijna 41 000 branden geregistreerd; dat zijn er 6 000 minder dan in 2009. Bij deze branden vielen in 2010 65 dodelijke slachtoffers. Dat is iets meer dan in 2009, maar bezien over een langere periode ligt het aantal dodelijke slachtoffers steeds op een relatief laag niveau.
- Het aantal gewonden bij brand is in 2009 met 16 procent gestegen tot ongeveer 1000. Het grootste deel van de slachtoffers valt bij een van de 7000 binnenbranden die jaarlijks in ons land plaatsvinden. Binnenbranden zijn vaak te wijten aan brandstichting, roken en een defect of verkeerd gebruikt apparaat. Buitenbranden zijn in het grootste deel van de gevallen het gevolg van brandstichting en vandalisme.

Woonoverlast

- De parlementaire commissie die in 2011 onderzoek deed naar de recente arbeidsmigratie van Midden- en Oost-Europeanen signaleert dat overlast als gevolg van tijdelijke arbeidsmigratie op macroniveau beperkt is. Wel doen zich lokaal problemen voor, met name als gevolg van overbewoning. Ook kan in sommige gevallen sprake zijn van dakloosheid, verslaving en lichte criminaliteit. In de periode tot 2015 zal het aantal arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa waarschijnlijk toenemen.
- Hoewel uit een evaluatie van Skaeve Huse blijkt dat de zogenoemde asowoningen door bewoners en omwonenden over het algemeen positief worden ontvangen, neemt het aantal projecten af. Gemeenten vinden het lastig om locaties aan te wijzen voor de (structurele) huisvesting van overlastgevende huurders.

Woninginbraken en -overvallen

- Het aantal woningovervallen is gedaald van 841 in 2009 naar 767 in 2010. Dat komt neer op een daling van 9 procent. Wel steeg het aantal woningovervallen op 55-plussers met 16 procent. De overvallen op senioren zijn extra zorgwekkend omdat zij zich vaak assertief opstellen jegens overvallers, wat leidt tot een grotere kans op letsel.
- Volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek is het totaal aantal geregistreerde woninginbraken de laatste jaren gestegen: 70 245 in 2008, 73 855 in 2009 en 81 925 in 2010. Het aantal geregistreerde woninginbraken steeg in 2010 met 10 procent ten opzichte van het jaar ervoor. Een deel van de stijgende cijfers kan worden verklaard uit een groei in het aantal woningen. Daarnaast zijn er signalen van serie-inbrekers die soms wekenlang iedere nacht meerdere woningen te grazen nemen.

Overvallen

- Het totale aantal overvallen is in 2011 met 12 procent gedaald ten opzichte van 2010. In absolute aantallen vonden in 2011 2272 overvallen plaats, tegenover 2572 in 2010. Het is voor het eerst sinds jaren dat een daling in het aantal overvallen is ingezet. De daling zou volgens de politie met name het gevolg zijn van de

geïntensiveerde aanpak van overvallen. In alle politieregio's zijn overvallenteams actief, die snel in actie kunnen komen na een overval.

- Sinds 2007 is sprake van een zeer sterke toename van overvallen op juweliërs, blijkt uit onderzoek. In 2010 werden in Nederland 81 overvallen op juweliërs gepleegd. Nooit eerder werden in één jaar zoveel juweliërs overvallen. Eén op iedere achttien juweliërs in Nederland had toen te maken met een overval. Recente cijfers laten zien dat er ook een toename is van overvallen op apotheken.

Internetcriminaliteit

- In sommige opzichten lijkt het bedrijfsleven steeds succesvoller in het bestrijden van internetcriminaliteit. Zo is het aantal cyberaanvallen in 2011 licht gedaald.
- Bijna de helft (41 procent) van de Nederlandse volwassenen die online actief zijn, is naar eigen zeggen wel eens slachtoffer geweest van cybercrime. Het zakelijke risico dat onvoldoende beveiliging met zich meebrengt, is volgens het onderzoek inmiddels groter dan het risico van traditionele criminaliteit, natuurrampen of terrorisme.

Drugscriminaliteit

- Het aandeel cannabisgerelateerde zaken is de laatste jaren toegenomen en het aandeel harddruggerelateerde zaken is afgenomen. In absolute zin is het aantal overtredingen van de Opiumwet in de justitiële keten de laatste jaren aan het afnemen. Dit is in overeenstemming met een algemene dalende trend in strafrechtelijke zaken in Nederland.
- Wietteelt in koopwoningen lijkt vaker voor te komen, en is moeilijker te bestrijden dan hennepkwekerijen in huurwoningen. Er gaan stemmen op dat er wettelijke mogelijkheden moeten komen om wiettelende woningeigenaren hun huis af te kunnen pakken. Deze aanpak sluit aan bij een ontwikkeling die zich al in de huursector aftekent: woningcorporaties zetten steeds meer huurders hun huis uit vanwege hennepkwekerijen.

Illegale prostitutie

- Het aantal verdachten van mensenhandel en het aantal strafdossiers over mensenhandel dat de politie aanlevert aan het Openbaar Ministerie zijn tussen 2008 en 2010 significant toegenomen. Het aantal verdachten steeg van 239 in 2008 naar 337 in 2010. In 2010 leidde het gestegen aantal onderzoeken tot het indienen van 207 dossiers; dit waren er in 2008 nog 133.
- CoMensha, het Coördinatiecentrum Mensenhandel, heeft in 2010 meer meldingen van (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel gekregen dan in het jaar ervoor. Er zijn 993 meldingen geregistreerd, wat neerkomt op een stijging van 10 procent ten opzichte van 2009. In ruim een kwart van de meldingen hadden slachtoffers te maken met loverboys. Een andere zorgwekkende ontwikkeling is de toename van minderjarige slachtoffers. In 2010 was ongeveer 15 procent van de geregistreerde slachtoffers van mensenhandel minderjarig; dat is een stijging van bijna 140 procent ten opzichte van het jaar ervoor.

Evenementenveiligheid

- Grootschalige rellen waarbij feestende jongeren met gezagsdragers op de vuist gaan, hebben de laatste jaren volop in de belangstelling gestaan. Toch zijn er geen aanwijzingen dat er – in Nederland of daarbuiten – vaker incidenten rond evenementen plaatsvinden.
- In Nederland worden steeds meer (commerciële) evenementen georganiseerd. Vooral het aantal grote evenementen is toegenomen. Organisatoren van dance events, muziekfestivals en andere grote feesten klagen niet alleen over het vooruitzicht de rekening van politie-inzet gepresenteerd te krijgen. Ze hebben naar eigen zeggen ook al te maken met een verscherpt vergunningenbeleid bij gemeenten, wat leidt tot strenge veiligheidseisen of zelfs vergunningafwijzingen.
- Een nieuwe ontwikkeling: risicovolle bijeenkomsten van jongeren die op sensatie of rellen uit zijn, snel en anoniem georganiseerd via social media is zonder een relatie met een bestaand evenement. Algemeen aangeduid met Project X-feesten.

Recidive

- Daders van criminaliteit gaan iets minder snel opnieuw in de fout, blijkt uit de meest recente Recidivemonitor van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. Van alle volwassenen die in 2007 een penitentiaire inrichting verlieten, ging 49,4 procent na twee jaar opnieuw in de fout. Het jaar ervoor was dit nog 50,7 procent. Bij jeugdige gedetineerden daalde het percentage van 53,9 naar 53 procent.
- Verder is uit statistieken van politie, Openbaar Ministerie en Justitie een daling af te leiden van het aantal zeer actieve volwassen veelplegers (de zogenoemde ZAPV's): hun aantal ligt in 2008 12,4 procent lager dan in 2003. Daarnaast hebben de ZAPV's de laatste jaren (vanaf 2006) een duidelijk minder omvangrijk crimineel verleden, als we afgaan op het aantal strafzaken en processen verbaal dat ze voor hun rekening nemen. Er lijkt dus sprake te zijn van een iets minder criminele groep, die ook nog eens in omvang afneemt.
- Tegenover de positieve trends rond de zeer actieve volwassen veelplegers staan zorgwekkende cijfers over jonge delinquenten. Het aandeel 18 tot 24-jarigen veelplegers onder de totale groep aan recidivisten is volgens de meest recente cijfers fors toegenomen: van 18,8 procent in 2003 naar 27,1 procent in 2008.

Veiligheidsbeleving

- Eind 2010 voelde 26 procent van de inwoners zich wel eens onveilig, blijkt uit de Integrale Veiligheidsmonitor 2011. Dit is nagenoeg gelijk aan beide voorgaande jaren. Het aandeel inwoners dat zich vaak onveilig voelt, veranderde de afgelopen jaren nauwelijks en schommelt meestal rond de 2 procent. Tussen 1999 en 2008 voelden steeds minder Nederlanders zich onveilig. Over de persoonlijke veiligheid en veiligheid in de woonbuurt bestaan al enkele jaren minder negatieve gevoelens.

Feiten en cijfers Deventer

- In 2011 waren in Deventer 137 ambtenaren in publieke functie slachtoffer van geweld. Het betrof 19 politiemedewerkers en 18 overige werkers in de publieke taak.
- Het aantal ontmantelde hennepkwekerijen in Deventer bedroeg in 2011 65, drie meer dan het jaar ervoor.
- Deventer had in 2011 te maken met 1.097 misdrijven die kunnen worden gekwalificeerd als 'high impact criminaliteit'. Hieronder worden verstaan overvallen, straatroof, woninginbraak en geweld (openlijk geweld, bedreiging, stalking en mishandeling). In de hele politieregio IJsselland steeg de 'high impact criminaliteit' in 2011 met 6%, in Deventer daalde deze daarentegen met 9%. Het aantal gevallen van straatroof is in de regio met 17% toegenomen ten opzichte van 2010. Vooral in Deventer was een toename te zien, van 26 naar 42 (+61%). In 2011 waren er in Deventer twaalf overvallen, vijftien minder dan het jaar ervoor. Ten opzichte van 2010 is het aantal geweldsdelicten op hetzelfde niveau gebleven (ca. 660). Het aantal woninginbraken daalde van 494 naar 397.
- Eind 2011 voelde 18% van de Deventenaren zich wel eens onveilig in de eigen buurt. Eind 2009 was dit 19%. Het aandeel inwoners dat zich in eigen buurt vaak onveilig voelt, lag in beide jaren rond de 2,5 procent.
- Eind 2011 gaf 10% van de inwoners van Deventer aan overlast van groepen jongeren in de buurt vaak voorkomt, vergelijkbaar met de 11% die eind 2009 deze overlast in de buurt vaak vond voorkomen.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- Nationale politie, Eenheid Oost Nederland. Met de komst van de landelijke politie en de doorontwikkeling van de organisatie van het Openbaar Ministerie per 1 januari 2013 worden de bestaande structuren / rollen/ verantwoordelijkheden flink door elkaar geschud. Dit proces zal de komende twee jaren vorm en inhoud gege-

ven worden. Deventer krijgt te maken met een robuuste basiseenheid die zowel voor Olst-Wijhe en Raalte werkt. Uitgangspunt blijft inzet en sturing op de wijkgebonden politiezorg. Op dit moment zijn nog niet alle (bestuurlijke) consequenties te overzien.. Voor de gemeente betekent dit de komende periode een nieuwe balans zoeken in rollen en verantwoordelijkheden met onze belangrijkste partners op het gebied van veiligheid. Thema's voor de komende jaren zijn onder meer de rol en positie van de wijkagent, de lokale en regionale overlegstructuren, versterking binding politie en Openbaar Ministerie aan het lokale bestuur, vraagstuk verdeling van capaciteit etc.

- Bestuurlijke aanpak. In Deventer werken we nauw samen met allerlei partners in het veiligheidsdomein en daarbuiten. In de samenwerking met politie en OM zien we de trend, dat steeds meer gebruik gemaakt wordt van bevoegdheden van de burgemeester. Juist bij zeer ernstige vormen van criminaliteit, zoals mensenhandel en criminele samenwerkingsverbanden, moet de burgemeester met zijn instrumentarium bijdragen aan de aanpak daarvan. Met de onlangs vastgestelde nota's uitbreiding BIBOB en de notitie bestuurlijke aanpak kunnen, binnen de beschikbare capaciteit, nog meer vormen van criminaliteit en hiermee samenhangende overlast worden aangepakt. De focus voor de komende tijd ligt om te komen tot een goede afstemming (in prioritering) tussen de bestuurrechtelijke en de strafrechtelijke aanpak, onder andere via casustafels en door middel van inzet van het barrièremodel.
- ZSM/veiligheidshuis. Het Openbaar Ministerie heeft, onder de benaming ZSM, een proces ingezet waarbij binnen 24 uren kleinere zaken worden afgedaan. In 2013 zal dat geëffectueerd worden. Belangrijk aspect daarbij is wat de consequenties zijn voor de gemeente cq het veiligheidshuis, aangezien steeds vaker gebruik wordt gemaakt van aanvullende maatregelen. De koppeling met de decentralisatie van de jeugdzorg en veiligheid zal in 2013 een impuls moeten krijgen.
- Bijzonder zorgteam. In 2013 zal voor de diverse persoonsgebonden aanpakken binnen het veiligheidsbeleid beoordeeld moeten worden of aansluiting bij het bijzonder zorg team mogelijk is en zo ja onder welke condities. Te denken valt onder meer aan de aanpak veelplegers. De budgetten voor veelplegers zijn van rijkswege gekort.
- Jeugdoverlast. Uit politiecijfers blijkt dat jeugdoverlast gestaag daalt. In de beleving van bewoners blijft jongerenoverlast nagenoeg gelijk. Hierin speelt mee dat de acceptatie van (jongeren)overlast onder burgers daalt. De ketenaanpak, gericht op zowel preventie, curatie en repressie, krijgt- zowel op casusniveau als in de groepsaanpak- steeds meer vorm. Binnen het Veiligheidshuis is de jongerenaanpak nog steeds een van de speerpunten. De ambitie is dat, door versterking van de ketenaanpak en een strakke regie op probleemjongeren, de problematiek verder zal afnemen. Een special casusoverleg voor criminele jongeren start nog begin 2013.
- Toezicht en handhaving. De politie trekt zich steeds meer terug op haar kerntaken: opsporing en vervolging. De gemeente neemt de rol van de politie steeds meer over op het gebied van naleving van vergunningvoorschriften. We zien dit sterk terug bij toezicht en handhaving van terrassen- en horecabeleid, bestrijding van vormen van overlast en bij evenementen. We kunnen niet meer alle vormen van overlast bestrijden en niet toezien op naleving van alle regels. Dit komt door een combinatie van factoren. Team Toezicht moet bezuinigen, terwijl het bestuurlijke optreden steeds meer zorgvuldigheid vraagt door toenemende juridische mogelijkheden. Recentelijk is voorvoor een kaderstellende nota Team Toezicht vastgesteld.
- High impact crimes. Woninginbraken en Geweld: uitgaansgeweld, huiselijk geweld en geweld tegen personen met een publieke taak. Gezien de grote impact voor benadeelden/slachtoffers, de maatschappelijke impact en relevantie en het veiligheidsgevoel van inwoners van de gemeente, blijven deze zogenaamde high impact crimes een punt van blijvende zorg en aandacht. Een belangrijk onderwerp hierbij is zelfredzaamheid van burgers en organisaties (Community safety).
- Sociale Media. Een belangrijke ontwikkeling op een groot aantal onderwerpen binnen het integrale veiligheidsbeleid, is de opmars van sociale media. Zowel op het ontstaan van openbare orde en veiligheidsproblemen (denk hierbij aan grote eve-

nementen en Project X) als in de wereld van criminaliteitspreventie, handhaving en toezicht. Hiermee zal het mondiale Internet en steeds grotere rol spelen binnen de (aanpak van) lokale veiligheidsthema's. Wij zullen deze ontwikkelingen nauwlettend (blijven) volgen.

- Financiële krapte. De financiële recessie maakt dat het niet meer vanzelf spreekt om evenveel te investeren in veiligheid als voorgaande jaren. We moeten steeds creatiever zijn in het vinden van oplossingen.

6. Duurzaamheid

Trends en signalen

Algemeen

- Milieu en natuur: de klimaatverandering is een mondiale bedreiging. In de hele wereld neemt de biodiversiteit af, ook in Nederland. Daarbij legt Nederland een relatief groot beslag op de natuurlijke hulpbronnen zoals landbouwgronden in andere delen van de wereld.
- Nederland raakt achterop met duurzame energie en met de economische sector duurzame innovatie.
- De CO₂-uitstoot wereldwijd heeft in 2010 alle records overtroffen.
- De belasting van het milieu in Nederland is in de periode van 1990 tot 2010 over het algemeen fors afgenomen of, in het geval van de uitstoot van broeikasgassen, ongeveer stabiel gebleven. Voor veel stoffen is de uitstoot naar lucht, water en bodem in deze periode gehalveerd.
- Warmte van het riool kan 10 procent van de warmtevraag in Nederland leveren.
- Er zijn veel signalen over energiebesparing. Enkele concrete lokale initiatieven: zonnefietspad (wegdek met ingebouwde zonnepanelen), dimlichtlantaarn, klike van suikerriet, diverse vormen van energiebesparing in woningen, slim elektriciteitsnet.
- Intensievere samenwerking bij waterbeheer kan 750 miljoen opleveren.
- Na jaren van uitblijven van innovatie, investeren Nederlandse bedrijven meer (+2,6%) in radicale innovatie. De aanhoudende crisis in Europa en groeiperspectieven van opkomende economieën stimuleren Nederlandse organisaties om meer producten en diensten te ontwikkelen voor nieuwe markten en klanten. De topsectoren Agrofood en Logistiek blijven echter achter.
- Ambities van gemeenten op het gebied van duurzaamheid zijn erg hoog en de manieren waarop ze doelen willen bereiken erg versnipperd. Als gemeenten een meer regisserende rol innemen, is de kans op slagen groter.
- Directe invloed van gemeenten op klimaat is beperkt. Gemeenten moeten dan ook vooral derden middels 'verleiding' aanzetten tot het reduceren van hun CO₂-uitstoot.
- Braakliggend terrein wordt steeds meer opgepikt door stadsboeren. In theorie zou een stad hierdoor voor 10 procent zelfvoorzienend kunnen zijn. Mening hierover zijn wel verdeeld.

Energie

- Groen gas (vergisting van biologisch afval) is op dit moment cijfermatig een van de belangrijkste duurzame opties. In de toekomst wordt de rol van andere opties belangrijker.

- Nederlandse huishoudens zijn in de laatste dertig jaar de helft minder gas gaan verbruiken. Ook het elektriciteitsverbruik is sinds 2008 gedaald.
- Het energieverbruik in Nederland was in 2011 bijna 7 procent lager dan in 2010. De zachte winter, de lagere productie van elektriciteit en de geringere productie van de petrochemische industrie zijn hiervan de oorzaken. Het verbruik van motorbrandstoffen voor het vervoer nam nog wel licht toe.
- De komende twee jaar krijgen 450.000 huishoudens en kleine bedrijven de slimme energiemeter.
- Overheden kunnen meer besparen op energierekening door bijvoorbeeld afstellen apparatuur, aanstellen energiemanager of uitbesteden beheer van gebouwen.
- Als alle ambtenaren tot 2020 een kwart van hun werktijd thuis gaan werken, dan bespaart de overheid 7,5 miljard euro.
- Hernieuwbare energie: een trend van subsidies naar verplichtingen i.v.m. de doelstelling dat Nederland zijn stroom duurzaam moet opwekken. Volgens het regeerakkoord moet in 2020 16 procent van de energie duurzaam zijn.
- Volgens Stichting Natuur en Milieu zijn zonnepanelen goedkoper dan energie via het energiebedrijf. De prijs van zonnepanelen is de afgelopen tien jaar fors gedaald, terwijl de prijs van elektriciteit bij de grote energieleveranciers juist is gestegen. De energierekening is in 2012 per huishouden tussen de € 115 en € 130 hoger dan in 2011. De flinke kostenstijging komt doordat de leveringstarieven, netbeheerkosten en de energiebelasting omhoog zijn gegaan. De genoemde toename geldt voor een gemiddeld verbruik van 3.500 kWh en 1.800 m³ gas.
- Het gebruik van zonne-energie is vanaf 2008 flink gestegen in de Provincie Overijssel. De groei is mede het gevolg van de prijsdaling van zonnepanelen.
- Nederland laat economische kansen liggen in de concurrentiestrijd om schone energietechnologie. Ons land zakte in 2011 op de wereldranglijst van de 18e naar de 21e plaats.
- Het aantal lokale initiatieven om zelf duurzame energie op te wekken stijgt snel. Regelmatig start een groep burgers, bedrijven, woningcorporaties, scholen en zelfs sportclubs hun eigen energieproductie.
- Dankzij belastingkorting van de overheid investeerden bedrijven in 2011 voor bijna 1,5 miljard euro in duurzame energie en energiebesparing. Dat is 45 procent meer dan in 2010.
- De gemiddelde automobilist staat zeer terughoudend ten opzichte van elektrische auto's en andere alternatieve voertuigen. De overheid moet zich blijkens een studie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) richten op de kleine groep 'believers' die weinig kilometers maken.

Restafval

- In de afgelopen 10 jaar kende de recyclingsector een omzetgroei van 300 procent.
- In 2010 is 48 procent van het kunststof verpakkingsafval van huishoudens ingezameld en verwerkt tot tweedehands grondstof.
- Gemeenten zouden meer huishoudelijk afval moeten scheiden (waaronder elektrische apparaten).

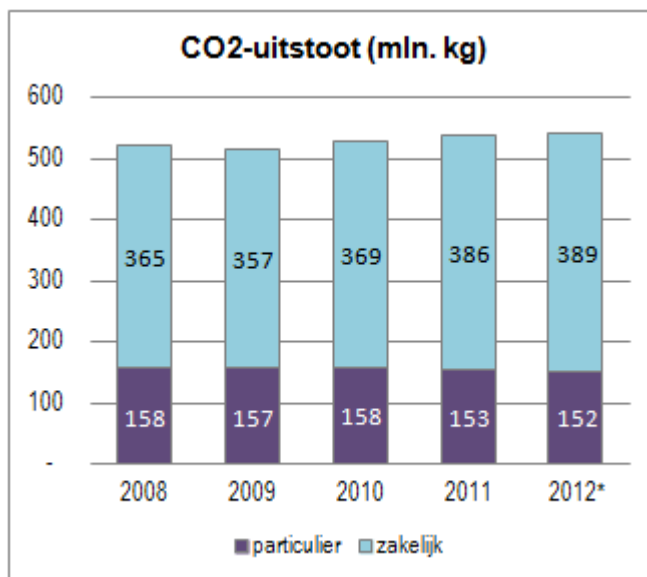
Duurzaam ondernemen

- Duurzaam aanbestedingsbeleid van overheid kan efficiënter.
- Prorail ontwikkelde de CO₂-prestatieladder: hoe beter de opdrachtnemer presteert op het gebied van CO₂-uitstoot, hoe hoger hij op de virtuele ladder klimt, en hoe meer 'korting' de opdrachtgever hanteert bij de aanbesteding.

Feiten en cijfers Deventer

- Deventer behoort tot de tien gemeenten met de hoogste waarden van bestrijdingsmiddelen in diep grondwater.
- In 2011 leverde een inwoner van Deventer 504 kilo afval in. 47 procent was restafval (inclusief grof vuil) en 53 procent werd gescheiden ingezameld.

- In 2011 was de totale hoeveelheid afval 1 procent groter dan het jaar ervoor.
- Het scheidingspercentage bleef in 2011 stabiel op 53 procent, na een stijging in de laatste tien jaar. De nationale doelstelling is overigens 65 procent in 2015. Door invoering van diftar in Deventer is het de bedoeling dat het scheidingspercentage weer verder zal stijgen.
- Het restafval exclusief grof vuil (204 kilo) bestaat nog voor ruim 85 procent uit materiaal dat hergebruikt kan worden als het gescheiden aangeboden zou zijn. Daardoor kan de huidige hoeveelheid restafval de komende jaren verminderen. Stel dat 85 procent van de 204 kilo gescheiden wordt aangeboden, dan blijft er dus nog 31 kilo restafval over. De doelstelling in de programmabegroting is (slechts) 25 kilo restafval in 2030.
- Deventer kent op dit moment 14 oplaadplaatsen voor elektrische auto's (10 in Deventer, 2 in Diepenveen, 2 Bathmen). Daarnaast staan 4 plaatsen op de planning (2 in Deventer en 2 in Schalkhaar).
- Deventer ontwikkelt op dit moment een eigen CO2-monitor waarmee de CO2-reductie in kaart wordt gebracht en wordt afgezet tegen de doelstelling om in 2030 klimaat- en zo mogelijk energieneutraal te zijn. In de monitor wordt ook de reductie door de uitvoeringsagenda duurzaamheid inzichtelijk gemaakt.
- De CO2-uitstoot (op basis van verbruik gas en elektra) is tussen 2008 en 2012 gestegen van 522 naar 541 miljoen kilo. De CO2-uitstoot die is toe te schrijven aan particulier verbruik is in de jaren iets gedaald van 158 naar 152 miljoen kilo. In 2008 maakte het 30 procent van de totale uitstoot uit en in 2012 is de prognose dat het 28 procent van de totale uitstoot zal uitmaken. Het zakelijk verbruik is dus gestegen.

Bron: Energie in beeld. =prognose

- Lokale initiatieven in 2012 met gemeente in regisserende/stimulerende rol:
 - Coöperatie Deventer Energie: gaat haar leden (inwoners, bedrijven en instellingen van de gemeente Deventer) duurzame energie aanbieden.
 - BedrijfzoektBuur: Bedrijven leggen zonnepanelen op daken van burens.
- Via Zonopkomst Deventer kunnen huishoudens en kleine bedrijven subsidie krijgen voor zonnepanelen.
- 25 Overijsselse woningcorporaties en de provincie Overijssel hebben in juni een convenant ondertekend dat moet leiden tot 25 procent energiebesparing, beheersbare woonlasten en een impuls voor de werkgelegenheid.
- Deventer heeft met de corporaties afgesproken dat het gasverbruik in 2020 minstens 20% lager is. Ook dragen de corporaties bij aan de doelstelling "CO2-neutrale gemeente in 2030". De provincie kan dit stimuleren vanuit het energiefonds. Daarnaast heeft de gemeente een energieloket geopend voor particulieren, voor advies over energie- en duurzaamheidsmaatregelen aan de woning. Hierbij is

ook een mogelijkheid voor een duurzaamheidslening en -premie, die de provincie beschikbaar stelt.

- Volgens cijfers van het LTO is in de afgelopen 2 jaar in het buitengebied van Deventer het oppervlak aan zonnepanelen met 30.000 m² toegenomen.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- Uitvoeringsagenda. Kern van de uitvoeringsagenda is de daadwerkelijke doorvertaling van de ambitieuze doelstelling (energieneutraal 2030) vanuit de facilitaire taak van de gemeente. Sinds de vaststelling door de Raad (december 2011) is er een intensieve samenwerking op gang gekomen met initiatieven uit de stad, met bedrijfsleven, met andere overheden, met omliggende gemeenten. Begin 2013 worden die omgezet in concrete acties.
- Lokale initiatieven. In november 2012 is de Deventer Energie Coöperatie opgericht. In maart/april 2013 zullen de eerste huishoudens duurzame energie ontvangen. Verder is de stichting Zon Deventer de verbinding tussen meerdere initiatieven in stad en dorpen mbt zonne-energie. In 2012 is een ingediende subsidieaanvraag bij de provincie voor ca. 200 huishoudens gehonoreerd. Blok voor blok als consortium van bedrijven dat grootschalige aanpak van woningisolatie ca. realiseert is volop bezig. Stimulering van werkgelegenheid is een belangrijk element hierbij.
- Bestaande woningbouw. Via het lokale energieloket (uitgevoerd door de Deventer Energie Coöperatie) worden initiatieven in de volle breedte gepresenteerd aan de Deventer samenleving en kunnen burgers en bedrijven maximaal informatie ontvangen. Beschikbaarstelling van provinciale lening en premie faciliteiten wordt kenbaar gemaakt. De opgave vanuit Blok voor Blok (2000 woningen verduurzaamd voor eind 2014) krijg voor de zomer 2013 de eerste realisatie van projecten. Hierbij wordt ook nagedacht over toepassing van Esco als financieringsmogelijkheid.
- Zonne-energie. Langs meerdere wegen wordt in Deventer hieraan gewerkt. Het onderwerp is volop in beweging:
 - Opstellen structuurvisie zonne-energie ter voorbereiding op zonneparken.
 - Via de Deventer Fiscale Proeftuin ontwikkelen van instrumenten om saldering van energiebelasting mogelijk te maken.
 - Deelname in het opstellen van een landelijke maatschappelijke kosten baten analyse.
 - Op initiatief van DKW met de energiecoöperatie en gemeente onderzoeken om grote bedrijfsdaken te gebruiken voor zonne-energie.
 - Sportbedrijf Deventer is voornemens het dak van de ijshal van de Scheg vol te leggen met zonnepanelen.
 - De gemeente gaat de daken van de eigen gebouwen waar mogelijk voorzien van zonnepanelen.
- Biomassa. Energieproductie uit biomassa is lastig vanwege de hoge kosten die hiermee gemoeid zijn. Hierdoor is er een sterke afhankelijkheid van SDE subsidie van het Rijk. Een grootschalige oplossing in Salland is om die reden niet mogelijk gebleken. Kleinschalige oplossingen zonder overheidssubsidie zijn beperkt mogelijk. Desondanks wordt met partners continue gezocht naar rendabele toepassingen, vooral ook toepassing van houten biomassa. De hoeveelheid afgezet tegen de totale opgave blijft evenwel beperkt.
- Windenergie. Het resultaat is afhankelijk van politieke besluitvorming in februari 2013 m.b.t. de plaatsing van 2 windturbines. De Deventer Energie Coöperatie is voornemens bij realisatie in de exploitatie te participeren.
- Afval. Eind 2012 heeft de Raad besloten tot de invoering van Diftar.
- Gemeentelijke organisatie. Naast de bouw van een klimaatneutraal stadskantoor (gereed 2015) is het inkoopbeleid in hoge mate duurzaam, worden slechts elektrische auto's aangeschaft en vindt uitrol plaats van zonnepanelen op daken van gemeentelijke eigendommen (ook niet gemeentelijke functies).

7. Economische en culturele innovatie

Trends en signalen

Innovatie in de samenleving

- De toename van het aandeel diensten in de werkgelegenheid is structureel en wordt gedreven door ontwikkelingen in de arbeidsproductiviteit (mogelijkheden tot automatisering als gevolg van ontwikkelingen in de ICT), in de vraag en in de (mogelijkheden van) buitenlandse concurrentie.
- Voor veel bedrijven in Nederland geldt dat zij zich door de mondialisering en de verplaatsing van arbeidsintensieve productie niet meer (alleen) op kostprijs kunnen onderscheiden. In toenemende mate onderscheiden zij zich op technologie, kwaliteit, vormgeving of symbolische waarde. De creatieve industrie speelt daarbij een belangrijke rol. Creatieve producten geven ook steeds meer invulling aan regionale en nationale 'identiteiten' in een sterk internationale omgeving (denk aan city marketing en nation branding). In het verlengde daarvan kan het culturele aanbod het vestigingsklimaat aantrekkelijker maken voor zowel particulieren als bedrijven.
- De verdere groei van de wereldeconomie zorgt voor een grotere vraag naar creatieve producten en diensten. Dit verklaart de bovengemiddelde groei van de Nederlandse creatieve industrie van de laatste jaren. De Nederlandse creatieve industrie staat wereldwijd in de top 10. Nederland is bijvoorbeeld sterk in design, architectuur, reclame en televisieproducties en telt een aantal sterke uitgeverijen. Ook Nederlandse mode en videogames winnen de laatste jaren aan reputatie.
- Na jaren van uitblijven van innovatie investeren Nederlandse bedrijven meer (+2,6%) in radicale innovatie. De aanhoudende crisis in Europa en groeiperspectieven van opkomende economieën stimuleren Nederlandse organisaties om meer producten en diensten te ontwikkelen voor nieuwe markten en klanten. De topsectoren Agrofood en Logistiek blijven echter achter. Toenemende investeringen (+14,7%) in sociale innovatie (slimmer werken, flexibel organiseren, dynamisch managen en co-creatie) dragen bij aan verhoging van dit Nederlandse innovatievermogen. Met name sociaal innovatieve bedrijven realiseren meer nieuwe producten en diensten voor nieuwe klanten en markten (+38%) en bestaande klanten en markten (+15%). Bovendien presteren ze ook beter (+6%) en investeren aanzienlijk meer in R&D (+3%).
- Kennis is de belangrijkste voorwaarde voor blijvende welvaart. Maar in Nederland wordt relatief weinig in onderzoek en ontwikkeling (R&D) geïnvesteerd. Ook is de Nederlandse bevolking niet hoog opgeleid vergeleken met andere Europese landen. Bovendien verlaten relatief veel leerlingen voortijdig het onderwijs.

Cultuureel klimaat

- Gemeenten moeten (extra) bezuinigen. Dit raakt ook cultuur.

- Het bezoek aan musea is met circa 12 procent toegenomen tussen 2005 en 2009, tot 20,5 miljoen bezoekers. De stijging was het sterkst bij historische musea (circa 10 procent, 6,6 miljoen bezoekers). Zij trekken de meeste (betalende) bezoekers, gevolgd door musea voor de beeldende kunst. Uit cijfers van de Nederlandse Museumvereniging blijkt dat het museumbezoek in Nederland in 2011 wederom is gestegen. De ruim 400 musea waar de museumkaart geldig is, ontvingen ruim 18 miljoen bezoekers (in 2010: 16,9 miljoen).
- Uit onderzoek van de Nederlandse Galerie Associatie blijkt dat ruim de helft van de Nederlandse galeries zijn omzet heeft zien dalen. De omzet daalde van 100 miljoen in 2007 tot 80 miljoen euro in 2011.
- Het aantal bioscoopbezoeken in Nederland is opnieuw gestegen, van 27,2 miljoen in 2009 naar 30,5 miljoen in 2010. Dat gebeurde na een daling van 24,9 miljoen in 2003 tot 20,6 miljoen in 2005. Deze toename in publieksbereik kan te maken hebben met het stimuleringsbeleid van de productie van Nederlandse publieksfilms of met stijgende populariteit van dit genre. Het aandeel bezoeken aan Nederlandse films is in 2011 circa 12 procent van het totale aantal bezoeken aan bioscoopfilms.
- Bijna de helft van de bibliotheken heeft tussen 2010-2012 bezuinigd. 40% van de bibliotheken heeft nog niet hoeven bezuinigen, maar krijgt hier tussen 2012-2014 wel mee te maken.
- Door het vormen van basisbibliotheken is het totaal aantal bibliotheken fors afgenomen. De totale collectie van de bibliotheken is gedaald, net als het totale aantal leden en uitleningen. Deze trends zijn in overeenstemming met het feit dat mensen aan het eind van de twintigste eeuw steeds minder tijd besteedden aan het lezen van boeken.
- Een toenemend aantal fysieke boekhandels dreigt te verdwijnen vanwege de effecten van de economische crisis, het groeiend marktaandeel van de internetboekhandel en de concurrentie die het boek ondervindt van andere vormen van vrijetijdsbesteding. Het e-boek is in opkomst; de omzet van e-boeken over het eerste halfjaar 2012 was 5 miljoen euro, een stijging van 60% ten opzichte van 2011.
- Kunstbeoefening in de vrije tijd kent de laatste tijd een lichte groei, vooral door de opkomst van kunstzinnige activiteiten via pc en internet. Ook is er een groeiende toeloop naar populaire muziek en cabaret. Amateurkunstverenigingen kampen met teruglopende aantallen leden en vrijwilligers.
- Er is een achterblijvende cultuurparticipatie onder bewoners(groepen) met een laag inkomen, laagopgeleiden, inwoners van allochtone herkomst, ouderen en mensen met een beperking.
- De economische recessie raakt mensen in hun bestaanszekerheid. Juist in die situatie kan cultuur veel voor mensen en stad betekenen, maar is die betekenis voor veel mensen niet vanzelfsprekend. De erkenning van de economische waarde van cultuur neemt toe. Goed opgeleide en creatieve mensen zorgen voor veel economische dynamiek en groeiende werkgelegenheid.
- De overheid beschouwt kunst en cultuur steeds minder als haar directe verantwoordelijkheid. In plaats daarvan wint het marktdenken terrein, met voor culturele instellingen het model van het cultureel ondernemerschap en voor de individuele burger het model van de consumentensoevereiniteit.
- De collectieve verantwoordelijkheid krijgt nog op twee manieren vorm: door via cultuureducatie interesse voor kunsten te ontwikkelen en door de kwaliteit en de pluri-formiteit van het culturele aanbod bevorderen. Of men in de vrije tijd ook daadwerkelijk dat culturele aanbod benut, is aan de consument.
- De huidige liberale benadering van cultuur ondervindt brede steun van de bevolking. Driekwart stemt in met bezuinigingen op kunst en cultuur, al vindt ruim de helft van deze groep dat er minder bezuinigd zou moeten worden. De bereidheid van burgers om de culturele sector zelf financieel te ondersteunen is echter gering.
- Het Rijk zet in op actieve cultuurparticipatie, met name amateurkunst, volkscultuur en bibliotheekbezoek en versterking van cultuureducatie in het primair onderwijs.

Feiten en cijfers Deventer

Economie

- Deventer telde in 2011 433 startende bedrijven, meer dan in de beide jaren ervoor, maar minder dan voor de crisis. Er waren in het jaar 2008 in Deventer 504 starters, in 2009 432 en in 2010 343. Deventer telde in 2012 (jan t/m nov) 252 startende bedrijven, dit zijn er minder dan voor de crisis.
- In Deventer is in 2011 sprake van banengroei. Het aantal banen groeide in de periode mei 2010 tot en met mei 2011 met 1393 (3,1%). De totale werkgelegenheid bedroeg in 2011 46.922. Het aantal vestigingen liet in dezelfde periode een flinke groei zien van 303 (5,4%). Dit zorgt voor een totaal van 5.951 vestigingen.
- Het aantal faillissementen en surseances was in 2011 in Deventer vergelijkbaar met de jaren ervoor: 16. Volgens het Handelsregister van de Kamer van Koophandel waren dit er in 2009 17, in 2010 21. Het aantal faillissementen en surseances was in 2012 (jan t/m nov) in Deventer hoger dan in voorgaande jaren: 26.
- Op 1 januari 2012 werd in totaal 89.600 vierkante meter kantoorruimte te koop of te huur aangeboden, 1% meer dan een jaar eerder.
- Er waren in 2011 in Deventer voor het vierde jaar op rij minder woningverkoppen. Er vonden in 981 particuliere woningtransacties plaats. In 2010 waren dit er nog 1.063, in 2009 1.182, in 2008 1.731 en in 2007 1.849. Op 1 oktober 2012 bedraagt het totale aanbod van bestaande woningen in de gemeente Deventer 1.142 woningen, een toename van 1% ten opzichte van drie maanden eerder.

Cultuur

- De bezoekersaantallen van de schouwburg zijn in 2011 fors toegenomen ten opzichte van 2010 (+48%). De toename is vooral zichtbaar bij ballet-, muziek- en amateurvoorstellingen. De opvallendste toename is zichtbaar bij de 'overige professionele' voorstellingen.
- De komst van een overdekte 400 meter kunstijsbaan in Enschede in het najaar van 2008 heeft in Deventer geleid tot een daling van het aantal trainingsbezoeken en het aantal bezoeken door abonnementshouders. Sinds het seizoen 2011/2012 is de kunstijsbaan in de Scheg overkapte. De baan is in dat seizoen door bijna 192.000 schaatsliefhebbers bezocht. Vergeleken met seizoenen ervoor is dit 8.000 keer vaker.
- De drie grootste evenementen zijn Deventer op Stelten, de Boekenmarkt en het Dickens Festijn. In 2011 trokken deze drie evenementen samen 370.000 bezoekers.
- 91% van de Deventenaren van 18 jaar en ouder heeft recent een bezoek gebracht aan een culturele instelling in Deventer, een lichte stijging ten opzichte van twee jaar geleden. Daarnaast is twaalf procent van de bevolking zelf actief (amateur)beoefenaar van toneel, dans muziek of zang. Bioscoop De Boreel is de populairste culturele instelling onder Deventenaren. In het afgelopen jaar heeft zestig procent van de inwoners de Deventer bios bezocht.
- Cijfers over het lidmaatschap van de bibliotheek per wijk zeggen iets over de sociaal-economische positie van die wijken. We zien dan een laag aandeel in de herstructureringswijk Rivierenwijk, waar twaalf procent lid is van de bibliotheek. In Colmschate-Zuid en Diepenveen is meer dan dertig procent lid van de bibliotheek.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- De aanhoudende economische crisis dwingt ook Deventer tot het maken van keuzes. Op economisch en cultureel gebied verloopt dit keuzeproces via het traject van de economische visie en uitvoeringsagenda Deventer 2020 en via het actualiseren van de Cultuurvisie. Voor beide trajecten is gekozen voor een maximaal interactief proces met belanghebbende en betrokken bedrijven en instellingen.
- Met de Deventer Economische Visie 2020, kortweg DEVisie2020, zet de Economische kopgroep de lijnen uit voor de economische ontwikkeling van Deventer tot

2020. Deventer focust zich op 3 economische profielen, de economische dragers van onze toekomst: de Boeiende be-leefstad, de Duurzame maakstad en de Open informatiestad. Gerichte acties versterken het imago van Deventer, zorgen voor een beroepsbevolking die aansluit op de vraag vanuit het bedrijfsleven, versterken het innovatief vermogen, verduurzamen Deventer en realiseren een omgeving waar bedrijven optimaal in kunnen gedijen.

- Er is een toenemende leegstand van winkels. In de Deventer Binnenstad dreigt dit jaar een leegloop. Als gevolg van de economische crisis houden ondernemers het na een aantal magere jaren niet nog langer vol. Ook de concurrentie van webwinkels speelt hierbij mee. De binnenstad gaat met het Economisch actieplan Deventer binnenstad 2020 de leegstand en dalende omzet aanpakken.
- In Deventer staat ruim een kwart van de kantoorruimte leeg. Deze situatie duurt al jaren en is volgens bedrijfsmakelaars alleen door herinrichting aan te pakken.
- In Deventer komt een Technicampus: een techniekcentrum voor de Stedendriehoek. Praktijkopleidingen in de metaal, installatie- en elektrotechniek worden onder één dak samengebracht en moeten elkaar versterken. Doel is om techniekleerlingen nog beter voor te bereiden op de praktijk. De realisering van de Technicampus vordert gestaag. In december 2012 is de Stichting Technicampus Stedendriehoek opgericht en is een samenwerkingsovereenkomst (beheersconstructie) getekend door alle deelnemende organisaties (Bouw, Metaal, Installaties en ROC Aventus).
- Gemeenten moeten (extra) bezuinigen. Dit raakt ook cultuur. Een duidelijke trend in het cultuurveld is de verschuiving van de rol van de overheid van louter subsidieverstrekker naar in toenemende mate die van aanjager en verbinder van initiatieven en ontwikkelingen uit de samenleving. Deze verschuiving van rol vraagt een nieuwe houding vanuit zowel de overheid als van onze partners.
- De gemeente Deventer stippelt de nieuwe cultuurkoers uit in nauwe samenwerking met de sector zelf (culturele bedrijven en instellingen, maar ook met individuele kunstenaars en theatermakers). Dit vindt zijn vertaling in de nieuwe Cultuurvisie Deventer.
- Per 2012 is het gemeentelijke fonds cultuur en economie ingesteld. Dit fonds wordt gevoed uit een afdracht van de OZB op bedrijfspanden en de ontvangen toeristenbelasting. Het fonds wordt ingezet op de doelen van DEVisie2020 en het realiseren van de uitvoeringsagenda, waarbij de inzet zoveel mogelijk direct of indirect aan de ondernemers die het fonds voeden ten goede dient te komen. De Kopgroep Economie en Arbeidsmarkt adviseert de gemeente materieel bindend over de inzet van het fonds cultuur en economie.

8. Interactiviteit en partnerschap

Trends en signalen

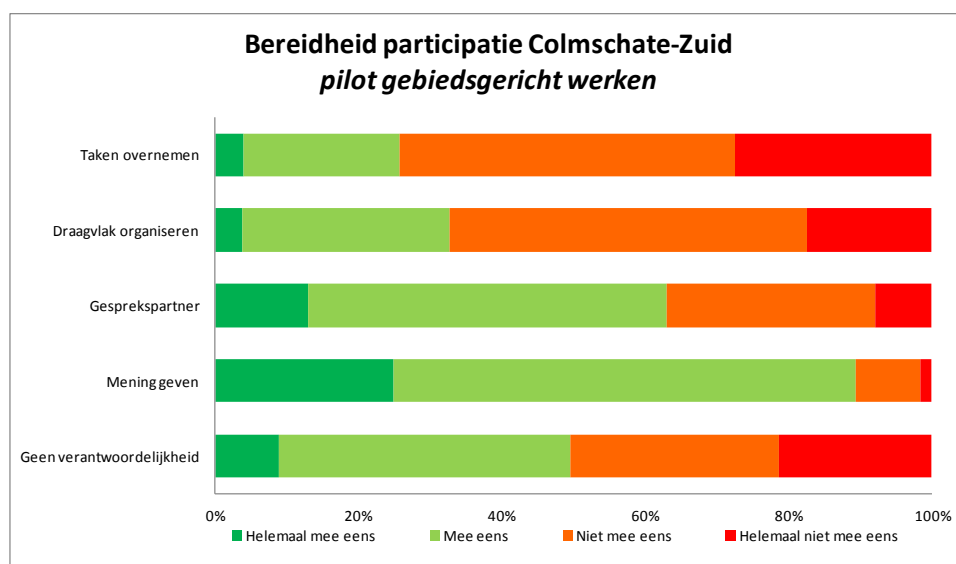
- Gemeenten krijgen een belangrijke rol bij het versterken van het leefklimaat, woonklimaat en werkklimaat in Nederland. Dit is een belangrijke conclusie van de analyse van Platform31 van het regeerakkoord 'Bruggen slaan', dat VVD en PvdA op 29 oktober 2012 presenteerden. In deze analyse worden de belangrijkste punten uit het regeerakkoord van het beoogde kabinet-Rutte II uitgelicht aan de hand van de thema's goed leven, goed wonen en goed werken. 'Alle hens aan dek' is een tekst die komende jaren boven iedere toegangsdeur van gemeente, woningcorporatie, zorginstelling en bedrijf zal moeten hangen. Van burgers wordt steeds meer zelfredzaamheid verwacht; participatie in de samenleving is daarbij het sleutelwoord.
- Participatie van burgers bij beleidsvorming wordt als intentie steeds meer als uitgangspunt beschouwd. Interactieve beleidsvorming wordt in de praktijk vaker toegepast, waarbij het voor veel gemeenten ook leren is: Wanneer wel, wanneer niet? Zo ja, welk niveau van participatie is daarbij gewenst? Welke verantwoordelijkheid en middelen dragen wij over? Wat is de rol van de raad?
- Om beleid te maken met de buitenwereld moet je eerst weten wat er speelt en wie de actieve spelers zijn. Internetmonitoring is bezig een standaard onderdeel van communicatieafdelingen te worden, maar ook steeds meer van beleidsafdelingen.
- Er is veel geëxperimenteerd met crowdsourcing en communities om de kennis van specifieke groepen burgers in te zetten bij projecten en bij beleidsvorming. Er wordt gepoogd om die ervaringen op te nemen in de reguliere werkwijze van overheidsorganisaties. Een nieuwe stimulans voor burgerparticipatie, mits bestuurders zich realiseren dat het wel een andere aanpak vraagt.
- Uit het Greenwish rapport komt naar voren dat aanmoediging en waardering vanuit de overheid erg belangrijk is voor de innovatie van processen ingezet door burgers en andere partijen.
- Het aantal ingediende burgerinitiatieven loopt terug. Steeds minder burgers nemen de moeite om een onderwerp op de politieke agenda van de gemeenteraad te zetten. In een meerderheid van de gemeenten (53%) werd in 2012 geen enkel burgerinitiatief meer ingediend, in 44 % van de gemeenten probeerden burgers dat wel verschillende keren. Twee jaar geleden werd nog in de helft van de gemeenten een aantal burgerinitiatieven ingediend.
- De overheid ontsluit steeds meer data open en digitaal. Er wordt in 2012 veel gesproken over 'open' data. Hier worden bronnen van onbewerkte overheidsinformatie mee bedoeld.
- Als gevolg van de ontwikkelingen in de maatschappij zoals de economische crisis, haar bijbehorende bezuinigingen en de vergrijzing wordt steeds meer zelfredzaamheid en betrokkenheid van de burgers bij hun leefomgeving verwacht. De overheid trekt zich op diverse fronten terug daar waar de samenleving in staat is om op eigen kracht in behoeftes te voorzien. Om burgers te betrekken bij de openbare ruimte van hun buurt is de laatste jaren een opkomst te zien in zelfbeheer,

medebeheer en ondernemend beheer, waarbij private partijen (bewoners, gebruikers, ondernemers, maatschappelijke organisaties) samenwerken met de gemeente als het gaat om het beheer van de openbare ruimte.

- Er is sprake van een veranderende samenleving met een zogenaamde kanteling in denken en handelen van verzorgingsstaat naar participatiestaat. Ook op het gebied van beheer streeft de gemeente naar een situatie waar in eerste instantie wordt gezien welke verzoeken of problemen burgers zelf kunnen oplossen. Burgers worden geacht zelf initiatieven te ontplooien als het om hun buurt gaat. Redenen hiervoor zijn: verkleining van de kloof tussen overheid en burgers; bevordering van de zelfstandigheid en zelfredzaamheid; vergroting van de sociale cohesie; bezuinigingen.

Feiten en cijfers Deventer

- Uit een peiling die in september 2012 werd gehouden in Colmschate-Zuid blijkt dat inwoners best hoog op de participatieladder willen staan. Zie onderstaande figuur.

- De gemeente Deventer verstuurde tot nu toe 1.486 berichten via Twitter. Deventer heeft 4.498 volgers en volgt zelf 182 twitteraars. De gemeente Deventer heeft een "fanpage" op Facebook. Zeventig mensen vinden die pagina leuk (Like!). Vergelijking: de gemeente Apeldoorn heeft 87 fans, Zutphen 6.
- Behalve kale, onbewerkte bronbestanden ontsluiten overheden steeds meer informatie op een attractieve, informatieve manier. Een goed voorbeeld is natuurlijk onze eigen Staat van Deventer, een voorloper in gemeentenland. Ook regionaal draagt Deventer bij aan het ontsluiten van data. Bijvoorbeeld in de Stedendriehoekindex. Dit is een nieuwe digitale tool waarmee allerlei gegevens over de regio Stedendriehoek opgehaald kunnen worden. De zo ontsloten facts en figures geven een schat aan informatie op tal van gebieden.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- In het Rode Dorp, Zandweerd-Noord en Colmschate-Zuid krijgen bewoners en ondernemers nog meer mogelijkheden om zelf aan de slag te gaan met hun directe woon-, werk- en leefomgeving. In ruil voor meer zeggenschap en invloed moeten ze bereid zijn om meer verantwoordelijkheden op zich te nemen.
- Gemeenten nemen momenteel vaak zelf initiatief tot schaalvergroting en samenwerking. Het samenwerkingsverband tussen Deventer, Olst-Wijhe en Raalte (DOWR) is hier een mooi voorbeeld van.

- De RUD's in IJsselland en Twente zijn op 1 januari 2013 een feit geworden. Alle 25 gemeenten en de provincie Overijssel zijn eigenaar van de RUD's, voor het Wabo-brede takenpakket van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Dit betekent dat alle 25 gemeenten en de provincie het gehele Wabo-brede takenpakket inbrengen bij de RUD. De partners in beide RUD's werken vanuit 'lokale binding, regionale bundeling' samen. Er is onderscheid in 'bovenlokale' en 'lokale' taken. 'Bovenlokale' taken worden verplicht onder centrale sturing uitgevoerd.
- Deventer en ook steeds meer omliggende gemeenten hebben ieder voor zich een digitale klussenbank, waarop medewerkers uit de diverse gemeenten kunnen reageren om werkzaamheden tijdelijk bij een ander team of een andere organisatie uit te voeren. Het wordt steeds gemakkelijker in Deventer om voor andere organisaties een klus te doen. Uiteraard gaat het doen van klussen in overleg met het management. Op dit punt wordt de organisatie opener.

9. Publieke dienstverlening

Trends en signalen

Algemeen

- In het regeerakkoord staat dat Nederland over een paar jaar alleen nog maar gemeenten met meer dan honderdduizend inwoners moet tellen. Als dit plan doorgaat, heeft dat gevolgen voor bijna alle gemeenten. Nu tellen 25 van de 415 gemeenten meer dan honderdduizend inwoners, daar hoort Deventer niet bij.
- De overheid heeft steeds meer moeite om bepaalde groepen uit de samenleving te bereiken. Uit onderzoek blijkt dat deze groepen zich niet laten omschrijven als jong of oud, arm of rijk, e.d., maar wel naar leefstijlen, de zogenaamde buitenstaanders.
- Sociale media worden steeds vaker gebruikt door gemeenten en andere overheden. Door de inzet van verschillende kanalen worden meer groepen in de samenleving bereikt en betrokken.
- Burgers vinden het belangrijk dat hun gemeentebestuur naar ze luistert en oog heeft voor hun bijdrage aan de lokale gemeenschap. Dit vinden ze belangrijker dan het niveau van de voorzieningen in hun gemeente.

ICT

- Beveiliging internet. DigiD-problemen, gemeentelijke websites moeten veiliger. Veel overheidsorganisaties bleken in 2011 en 2012 niet in staat om hun internetsites en de gegevens van burgers goed te beschermen. Het belang van internet als infrastructuur voor samenwerking en dienstverlening neemt verder toe.
- In 2011 zijn er nauwelijks incidenten geweest rond ambtenaren die op internet iets verkeerd gezegd hebben, maar overheidsorganisaties blijven druk in de weer met regels en richtlijnen. Naarmate sociale media meer worden ingezet in het werk, blijft de behoefte aan het maken van regels bestaan.
- Open data blijft hoog op de agenda. 2011 was het jaar dat open data definitief doorbrak bij Europese en Nederlandse bestuurders. De ministers Donner en Verhagen besloten om in te zetten op meer open data en verschillende steden kwamen met initiatieven. Die trend zal zich doorzetten.

Feiten en cijfers Deventer

- Deventer heeft dit jaar voor de zevende keer deelgenomen aan de landelijke Benchmark Publiekszaken. Niet eerder haalde de dienstverlening van de gemeente Deventer zo'n positief resultaat. Eerder dit jaar werd al bekend dat klanten van de publieksbalies in de gemeente Deventer erg tevreden zijn over de dienstverlening. Ze geven gemiddeld een 8,1. Daarmee staat Deventer samen met de gemeente Teylingen bovenaan de lijst van zeventig onderzochte gemeenten. Deventer maakte in de afgelopen jaren een flinke sprong op de totaalranglijst, van plaats 78 in 2009 naar plaats 11 in 2012.

- Deventer heeft zich dit jaar op de ranglijst van deelnemende gemeenten op zes van de acht resultaatgebieden van de benchmark verbeterd. Op twee resultaatgebieden is de gemeente licht gedaald. Met een zevende plaats op de ranglijst haalde Deventer het beste resultaat bij de bereikbaarheid van diensten en producten aan de balie, de telefonische bereikbaarheid en de bereikbaarheid van de website.
- De gemeente is vooral blij met de flink verbeterde scores op de levertijden van een evenementenvergunning en een omgevingsvergunning. De laatste is de vervanger van onder meer de vroegere bouwvergunning en rooi- en kapvergunning, zaken waar Deventer het in de afgelopen jaren in de benchmark slechter dan gemiddeld deed. Het nu behaalde aandeel bijtijds afgehandelde aanvragen betekent voor Deventer een veel beter resultaat dan gemiddeld in Nederland.
- De gemeente Deventer verstuurde tot nu toe 1.486 berichten via Twitter. Deventer heeft 4.498 volgers en volgt zelf 182 twitteraars. De gemeente Deventer heeft een "fanpage" op Facebook. Zeventig mensen vinden die pagina leuk (Like!). Ter vergelijking: de gemeente Apeldoorn heeft 87 fans, Zutphen 6.
- In Deventer zijn in 2012 geen incidenten geweest rond ambtenaren, die iets verkeerd hebben gezegd op internet. Er is een protocol social media vastgesteld, waarin is vastgelegd op welke wijze je als ambtenaar gebruik kunt maken van social media. De social media worden steeds meer actief benut bij de totstandbrenging van beleid (interactief werken).

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- Veel van onze producten zijn digitaal te verkrijgen. Hier zetten we -mede door afspraken in het regeerakkoord- nog verder op in, nieuwe technieken maken steeds meer mogelijk. Ook intensiveren we de communicatie hierover, zodat het gebruik van deze digitale producten door onze klanten toeneemt. Toch blijft de keuzevrijheid van het contactkanaal belangrijk. Sommige vragen -zowel in het sociale domein (bijv. schuldenproblematiek) als in het ruimtelijk domein (bijv. vestiging van een nieuw bedrijf)- lenen zich niet voor (volledige) digitale afhandeling. Daarnaast zijn sommige klantengroepen niet in staat om gebruik te maken van digitale producten. Hiervoor blijven de andere contactkanalen (fysiek, telefoon) van groot belang.
- De gemeente gaat in toenemende mate uit van het zelforganiserend vermogen van de burger en werkt steeds meer samen met andere organisaties, al dan niet in netwerken. Ook in DOWR-verband doen we dit. Het delen van informatie en kennis in en tussen deze netwerken wordt hierdoor steeds belangrijker. Het organiseren per domein kan als nadeel hebben dat dit leidt tot nieuwe versnippering van publieke diensten. Voor onze klant kan het minder helder zijn welke ingang hij moet nemen. De gemeente zal -als meest nabije overheid- voor veel klanten dan toch dé ingang blijven, zeker als zij de weg niet goed kennen. Een goede afstemming hierover met andere partijen zal daarom essentieel zijn, zodat we het 'no wrong door'-principe hoog kunnen houden. De nieuwe rol van de gemeente leidt bovendien tot de behoefte aan een andere rol van medewerkers, zodat ze meer als 'verbindings-officier' kunnen optreden.

10. Kwestie van Kiezen

Trends en signalen

Algemeen

- Onder druk van de bezuinigingen betrekken gemeenten steeds vaker 'de regierol van de gemeente' en de vraag 'wat zijn nu onze kerntaken?' bij de doorvoering van de bezuinigingen.
- Het inwonertal van gemeenten is bepalend voor veel zaken. Zo kunnen grotere gemeenten doorgaans aanspraak maken op extra vergoedingen en hebben grote gemeenten een stevigere inkomenspositie als gevolg van gemeentelijke heffingen. Ook voor de samenstelling van het decentraal bestuur heeft de demografie van gemeenten gevolgen.
- Gemeenten krijgen als gevolg van het regeerakkoord in 2017 ruim 1 miljard euro minder aan algemene uitkering. Daar komt nog eens een bedrag van 3 miljard euro aan overige kortingen bovenop. Daarbij tikken de kortingen bij de overheveling van Awbz-taken naar de Wmo en het beperken van de huishoudelijke hulp het hardst aan. Verder worden gemeenten verondersteld minder apparaatskosten te maken als gevolg van een grootschalige samenvoeging van gemeenten dan wel intensievere samenwerking. Dat moet onder andere leiden tot minder ambtenaren.
- Nederlandse gemeenten voelen de effecten van de financiële crisis in hun grondbeleid. Gemeenten die een actief grondbeleid hebben gevoerd, worden nu in plaats van met winsten geconfronteerd met financiële risico's en verliezen. Dat vraagt om een ander beleid en stelt de gemeenten voor nieuwe ruimtelijke opgaven. Gemeenten zullen hun verlies moeten nemen, moeten afwaarderen en voorzieningen treffen. Zij zijn hier volop mee bezig en hebben al een groot deel van de verliezen kunnen opvangen.
- Twee op de drie wethouders financiën vinden dat ze meer lokale belasting moeten kunnen heffen. Meer dan de helft (55 procent) vindt dat er te veel wordt bezuinigd op gemeenten. Uit een onderzoek van NRC Handelsblad en een onderzoeksbureau blijkt dat 67 procent van deze wethouders vindt dat ze ruimere bevoegdheden moeten krijgen. Als dat niet gebeurt, kunnen zij hun groeiende takenpakket niet uitvoeren, stellen ze. Gemeenten nemen steeds meer taken over van het Rijk en de provincie, maar aan de andere kant hebben ze wel te maken met forse bezuinigingen vanuit het Rijk.
- Gemeenten geven fors minder uit aan de inhuur van externen. Nog maar 11 procent van de loonsom gaat er aan op. De daling van de uitgaven aan externe inhuur blijkt uit de Personeelsmonitor 2011 van het A+O fonds Gemeenten. Sinds de nulmeting in 2009 zijn de uitgaven aan externe inhuur als percentage van de loonsom gedaald van 20 tot 11 procent. In de G4 is het percentage in drie jaar zelfs gehalveerd. Alleen bij de gemeenten met 100.000 of meer inwoners (exclusief de G4) blijft de inhuur stabiel op 16 procent van de loonsom.

- Goedkopere schoonmaak, een schraler aanbod in het bedrijfsrestaurant en minder bureaus: gemeenten brengen de facilitaire kosten per werkplek flink terug. Vergelijken met 2010 zijn gemeenten er in 2011 in geslaagd de kosten op het gebied van onder andere huisvesting, ict, facility management en diensten en middelen met 2.000 euro per werkplek te reduceren.

Feiten en cijfers Deventer

- In 2010 bedroeg het inhuren van derden door de gemeente Deventer 24,1 procent (12,8 miljoen euro) van de totale personeelskosten (53,2 miljoen). In 2011 was dat aandeel 19,9 procent (11 miljoen euro) van het totale personeelsbudget (55,7 miljoen).
- Deventer heeft 22 miljoen euro verlies geleden op de aankoop van grote stukken grond voor nieuwbouw die door de crisis niet gerealiseerd gaat worden. Ter vergelijking: Zwolle heeft 2 miljoen verloren, Apeldoorn (koploper in Nederland) 124 miljoen.

Betekenis trends en signalen voor Deventer

- De gemeente Deventer ontvangt als gevolg van het regeerakkoord jaarlijks een behoorlijk bedrag minder aan algemene uitkering.
- Deventer is bezig met een algemene financiële herbezinning, in het voorjaar uitmondend in de Voorjaarsnota 2013.

